

צביה ארליך-קליין

בחוצלארץ זה לא היה קורה!

קסם
היומיום
בארץ
ישראל

תרגום ועריכה: רחל (סלייטר) דובין
עריכה לשונית: ח. ויזל

הוצאת ספרים פלדהיים
ירושלים

כל הזכויות שמורות © תשס"ה
הוצאת ספרים פלדהיים

אין להעתיק או להפיץ ספר זה או קטעים
ממנו בשום צורה ובשום אמצעי, אלקטרוני
או מכני, לרבות צילום, תרגום והקלטה, ללא
אישור בכתב מהמו"ל

ת.ד. 43163 ירושלים 91431

Printed in Israel

תוכן

7	הקדמת המתרגמת.....
	פרק ראשון: באוטובוס...
11	שרות ישיר.....
13	הניצוץ היהודי.....
15	אחרת היום.....
17	במעגל השנה.....
19	המעשים הקטנים.....
21	ההגינות מחייבת.....
25	זמן תפילת מנחה.....
27	נסיעה באוטובוס.....
31	השבת אבידה.....
34	נסיעה שכזאת.....
37	תובנות בתסכול.....
	פרק שני: היומיום...
39	"גוט יום-טוב".....
41	שוב ושוב.....
43	עזרה ברחוב.....
45	בעין טובה.....
47	זה (לא) עניינך.....
50	מזל טוב.....
52	אפשר לחצות.....
54	זמן להתפלל.....
56	בתפקיד.....
58	אור ירוק.....
60	אם לא איכפת לך.....
62	הדברה ברמה אחרת.....
	פרק שלישי: קניות...
64	קניות בוקר.....
67	טרמפ, גברת?.....
69	שום חוש לעסקים.....

71	חיילנו הנעדר.....
73	מה את עושה עניין?.....
75	מה יש לומר?.....
78	קניות בישראל.....

פרק רביעי: במונית...

81	אולי תצטרכי עוד.....
85	טרמפ.....
88	טנדר משיב אבידה.....
90	לא לוקח כסף.....
94	יעלה לך פחות.....
97	מאחלים יותר.....
102	לעולם אין לדעת.....
104	התנצלות שכזאת.....

פרק חמישי: בחנות...

106	שם זול יותר.....
108	מתספורת אחת פשוטה
111	שיהיה לך יום מיוחד.....
114	קחי מה שאת רוצה.....
117	מניין שכזה.....
119	הנסיכה והעדשה.....
121	מלוא תשעת השקלים.....

פרק שישי: זרים...

123	חיכיתי לכם.....
125	כסף.....
128	זרים שכאלה.....
131	מיד ליד.....
133	לאה.....
138	שגיאות מי יבין.....
141	לרקוד על גלי האתר.....

הקדמת המתרגמת

"אפילו שיחתן של בני ארץ־ישראל תורה היא"
(ויקרא רבא, ל"ד ז').

"אין לשמוח אלא בישיבת ארץ־ישראל"
(אור החיים על פרשת כיתבא).

קרה לך כבר, שעמדת בתור במכולת בבוקר, ומשהו
בקופה הממוחשבת השתבש?

הקופאית קמה וקוראת למנהל, הלה מתיישב ליד
המחשב ואחרי חמש דקות מנסה לטלפן ולהתייעץ עם
מישהו, והתור משתרך וכל הקונים מחכים, והם לחוצים
וממהרים מאוד... ואז את שומעת פתאום אשה אחת,
חכמה מאוד ונכבדה למראה: "תשמעי... אני אומרת לך,
בחוצלארץ דבר כזה לא היה קורה".

את מביטה בה בעיניים תמימות של בת ארץ ישראל
חסרת ניסיון, מביטה בה קצת בהערצה, קצת בקנאה,
ומעכלת את האינפורמציה: בחוצלארץ הקופות הממוחשבות
אף פעם לא עושות בעיות. ואם הן עושות, אז... שם יש
כנראה פתרון פלא כלשהו – והכל מסתדר מהר מהר. לא
צריך לחכות ולאחר לעבודה. בחוצלארץ, כפי הנראה, לא
מאחרים לעבודה אף פעם. היא יודעת, הגברת, היא היתה
שם.

זה קורה לך במקומות נוספים. התנהגות לא נאותה של

אדם או של חברה, עיכוב או סחבת או... ותמיד יהיה האדם החכם, איש העולם הגדול, שיספר לך שדברים כאלה לא קורים בארץ אחרת בעולם בשום אופן!

להאמין? למה לא, בעצם? הן אתם לא הייתם שם.

גם אני, ברוך השם, לא הייתי...

אבל צביה, כותבת הספר הזה, היתה שם. היא גדלה בארצות הברית. וכמוה גם חיה, טובה, שרי, פעשי ונשים רבות שבאו משם וגילו כאן דברים חדשים. הן גילו כאן דברים שלא קורים בחוצלארץ. דברים שונים במקצת מכל הצרות והמחדלים... דברים יפים.

את הדברים האלה רואה גם את, את הדברים האלה רואה גם אני. אבל יש צורך באנשים שבאו "משם", שאינם מורגלים בכל הדברים האלה, שיבחינו בהם ויצביעו עליהם, ויגידו: "רק בארץ"... יש צורך בעין רגישה ובלב מתלהב כמו של צביה כדי לגלות את הסיפורים האלה, ללקט אותם מכל אדם, לראות בהם את הקסם ואת היופי, לזהות בהם את טוב ארץ ישראל.

אם תרצה למצוא בספר דברים על יישוב ארץ ישראל, על הזכות ועל החובה, על המצווה ועל האיסורים הקשורים בכך... תוכל למצוא זאת בספרים אחרים.

אם חשבת שבספר הזה יוכיחו את המדברים סרה בארץ ישראל וביושביה, שוב צפויה לך אכזבה.

המטרה של הספר היא לחבב את ארץ ישראל על יושביה

ולעורר את אהבת הארץ בלב הקוראים. לפרוט לפרוט את היוםיומ האפור של הימים שטרם בוא הגאולה ובניית המקדש, ולמצוא בו את אדמת ארץ ישראל הקוראת לבניה לשוב לתוכה ושולחת ידה לחבקם. היא לא נקנית רק בייסורים, אותה ארץ, כי אם גם בבת צחוק של שמחה וידידות. והיא מלאה לא רק בחבלי משיח של צרות ובנים מרוחקים מאביהם, כי אם גם בניצוצות יהודיים, בגדלות נפש של פשוטי העם ובקדושה שפורצת מחסומים בכל פינה.

הספר הזה מלקט עבורך אבני דרך קטנות שאתה נתקל בהן כל הזמן, ששבילך מלאים בהן, שאתה דורך עליהן מבלי משים. הספר הזה קולט את נצנוצן, מלטש אותן עבורך וחושף לעיניך... את היהלום.

הסיפורים נכתבו במקורם באנגלית עבור בני חו"ל, שאינם מכירים את הווי החיים בארץ ישראל, ועבורם כל הדברים האלה הינם חידוש. צביה הרגישה שגם לבני ארץ ישראל צריך לספר אותם סיפורים, כדי שגם הם יבחינו בהם. בתחילה חשבתי, שאני עושה עבודה מגוחכת. מספרת לציבור הקוראים הישראלי סיפורים שהם חווים אותם כל יום... אבל אט אט הבנתי שזה העניין: לנסות להסיר את מסווה הסתמיות, לספר להם שזה ייחודי לחלוטין...

כלומר, פשוט לספר להם... שבחוצלארץ דבר כזה לא היה קורה.

פרק ראשון: באוטובוס...

שרות ישיר

צריך רק לפקוח עיניים.

הסיפורים המדהימים שמתרחשים כאן כל הזמן לא מפסיקים להפליא אותי גם אחרי עשרים וחמש שנות מגורים בישראל. מתברר, שזהו חלק מן הנס של שיבת ציון... הלא-ייאמן קורה כל הזמן... עד שמוכרחים להאמין. סיפור אחד, מופלא ויומיומי שכזה, התרחש בשבוע שעבר.

חברתי פייגי א' נוסעת לעבודה בכל יום באוטובוס. זוהי נסיעה של כארבעים וחמש דקות מביתה. בשעת העומס של הבוקר האוטובוס גדוש תמיד בנוסעים ממהרים – והתנועה בכבישים איטית עד כדי מריטת-עצבים.

באותו בוקר עלה לאוטובוס אדם אחד, שגילו המופלג ניכר עליו היטב. הנהג חיכה בסבלנות עד שהלה טיפס במדרגות אחת לאחת, והמושב הקדמי התפנה מיד כדי לאפשר לזקן לשבת. בעודו שוקע בכיסאו, סגר הנהג את הדלתות במהירות והדהיר את האוטובוס קדימה.

פייגי ישבה בקרבת מקום ושמעה את הזקן מסביר לנהג שעליו להגיע למרפאה המקומית לצורך בדיקות. הוא ביקש מהנהג לומר לו מתי לרדת כדי להגיע למחוז חפצו.

פייגי ידעה שהמרפאה איננה ממוקמת ברחוב הראשי, במסלול האוטובוס. למעשה, היא נמצאת במרחק שני

רחובות לימין הרחוב הראשי. היא יושבה ותהתה כמה זמן
ייקח לו, לישיש המסכן, ללכת את שני הרחובות הארוכים.

הנהג עצר ברמזור אדום, ובעודו יושב הפנה ראשו אל
הנוסעים באוטובוס הדחוס, וקרא: "למישהו פה יש התנגדות
שאני אסיע את הבנאדם הזה למרפאה שלו?"

איש לא התנגד.

והאוטובוס הכבד, העמוס לעייפה, על כל נוסעיו
הממהרים לעבודתם, סטה ממסלול הנסיעה הקבוע. ושני
רחובות ימינה משם, נפתחו דלתותיו ושחררו איש אחד זקן
– ממש בפתח המרפאה שלו.

לא, חברים, דבר כזה לא קורה בארץ אחרת.

הניצוץ היהודי

בת דודתנו שרמין ס' עלתה לארץ לפני שנה וחצי בערך. היא ובעלה הינם חובבי טיולים מובהקים. הם תרים את הארץ לאורכה ולרוחבה עם ששת ילדיהם בהזדמנויות שונות, ומתפעלים בכל טיול מחדש מיפי הארץ ומאנשיה.

אבל כששמעה שרמין את סיפורה של שכנתה לבנין, היא גילתה שבארץ ישראל לא מוכרחים לנסוע רחוק כדי לראות דברים נפלאים. שכנתה של שרמין נסעה באוטובוס לכיוון ביתה שבהר נוף, לאחר מסע קניות קצר במרכז העיר. היה זה יום ששי, והכל מיהרו לבתיהם להספיק להתכונן לשבת. אותו יום ששי היה גם יום חורף קר, ועל כן היו כל החלונות באוטובוס סגורים.

בכל תחנה טיפסו אנשים והעמיסו על האוטובוס את כל חבילותיהם, מנערים את מעיליהם הרטובים ומשלמים את דמי הנסיעה לנהג.

לפתע חדר לאוטובוס (שחלונותיו היו סגורים, כאמור) ניחוח נפלא ומשכר. איש אחד עלה נושא בידו שקיות שבהן חלות, עוגות קינמון ורוג'לך – סחורה טריה בעליל, שנקנתה כנראה לפני דקות ספורות במאפיית אנג'ל הסמוכה. הריח של הלחם והעוגה מילא בתוך שניות את כל חלל האוטובוס, וגם הנוסעים שהיו בחלקו הפנימי נשאו עיניים לתור אחר מקור הריח.

שכנתה של שרמין ישבה די קרוב לנהג, והיתה לה אפשרות לראות את כל מה שקורה.

"למה אתה לא מציע לי שום דבר מזה?" שאל הנהג בבדיחות כשניקב את הכרטיסייה של האיש. "מריח משהו-משהו".

האיש הניח מיד את שקיותיו על רצפת האוטובוס, הוציא כיפה מכיסו והושיט אותה לנהג.

אחר התכופף, הוציא שני רוגלך, הושיט אותם לנהג ואמר יחד עמו את ברכת "בורא מיני מזונות".

כן, הנהג, שנראה לגמרי לא דתי, חבש כיפה לעיני כל הנוסעים הצופים בו ואמר ברכה לפני שאכל את הרוגלך.

ו-כן, במחזה הקצר שנגלה לעיני אנשים רבים הביא האיש עם השקיות לקידוש השם... אבל אתם בטח כבר ראיתם דברים כאלה קורים, נכון?

רק לבת דודתי שרמין היה זה סיפור מפתיע. היא הרי חדשה בארץ.

אחרת היום

במשך תקופה מסויימת היתה חברתי טובה ב' נוסעת בקו 16 בכל בוקר. היה זה אוטובוס מוקדם מאוד, שנסע ברחובות העיר בטרם התחילו למלא אותם ילדי בית הספר או עובדי המשרדים.

טובה גרה קרוב לתחילת המסלול של האוטובוס, ובשעה כה מוקדמת אין נוסעים רבים, ודי מהר היא הבחינה שבשעה זו היו נוסעים קבועים עולים לאוטובוס בכל יום. הנהג היה גם הוא אותו הנהג בכל בוקר, וכך הכירו אותו הנוסעים כולם.

רבים מאותם נוסעים משכימיקום היו אנשים מבוגרים. כל אחד מהם היה עולה לאוטובוס, אומר "בוקר טוב" לנהג ומתיישב במקומו באוטובוס הכמעט־ריק. טובה שמה לב שלכל נוסע היה מקומו הקבוע באוטובוס. בכל בוקר היה מתפתח דיון ער בין הנוסעים המבוגרים לבין הנהג על נושאים שונים ומגוונים.

בוקר אחד, בעודה יושבת, מביטה ומאזינה כדרכה, ראתה טובה שהנהג מתמהמה באחת התחנות ומתחיל להתרחק ממנה לאט לאט, כאילו קשתה עליו הפרידה. טובה תהתה במה העניין, עד שהבחינה דרך חלון האוטובוס באדם מבוגר העוזב את ביתו, ומתחיל ללכת באיטיות לאורך המדרכה.

האיש לא ראה את האוטובוס, כפי הנראה, כי הוא המשיך ללכת בנחת, בלי שמץ חיפזון, לכיוון התחנה. הנהג ראה, כנראה, את האיש ועצר את האוטובוס בחריקה.

הוא התחיל לצפור, אך האיש המרוכז בהליכה לא הרים את מבטו, ואז החל הנהג לנופף בידו נמרצות מבעד לחלון.

ואז, סוף סוף, נלכדה תשומת ליבו של האיש, והוא ראה את האוטובוס. הנהג פתח את הדלתות למרות המרחק מהתחנה והמתין לנוסע, ואכן, הזקן הלך עכשיו אומנם ביתר נמרצות – אך באותה איטיות – לכיוון האוטובוס.

לאחר שטיפס האיש ועלה במדרגות האוטובוס, ובעודו מושיט את דמי הנסיעה לנהג, אמר הנהג בעדינות: "אחרת היום. כמעט הפסדת את האוטובוס".

והאיש עשה את דרכו בזהירות, כמו בכל בוקר לעבר מקומו הקבוע.

במעגל השנה

יש דברים שרישומם נשאר עמך זמן רב לאחר שהתרחשו.

זאת היתה התחושה שלי כאשר צלצלה אלי חברתי חיה ס' באותו יום. חיה היא ידידה שעלתה לארץ לפני שנים מספר עם משפחתה מברוקלין, ניו יורק. היא גרה ליד שכונת מטרסדורף, ונוסעת הרבה בקו 3.

המסלול של קו 3 עובר דרך שכונות חרדיות רבות, והאוטובוס מלא בדרך כלל באנשים ובנשים בעלי חזות דתית-חרדית – ואילו נהגי האוטובוס נראים בדרך כלל כאלה שאינם שומרי מצוות.

בחול-המועד-סוכות ישבה חיה חברתי בקדמת האוטובוס, קרוב לנהג. האוטובוס לא היה צפוף מאוד, אף על פי שרוב הגברים נשאו עמם בזהירות את לולביהם ואת אתרוגיהם. כשעצר האוטובוס בקרית-צאנז, עלה נוסע נוסף ולולבו בידו. חיה לא שמעה את חילופי הדברים בינו לבין הנהג גלוי-הראש, אך האחרון הדמים את המנוע ללא כל התראה וירד מהאוטובוס עם האיש.

סקרנית מאוד פנתה חיה להביט בחלון, וכמוה רבים מהנוסעים האחרים.

נראה שהאיש שאל את הנהג בעלותו לאוטובוס, אם

כבר נטל לולב הבוקר. כי שם, בתחנת האוטובוס, עמד הנהג,
מחזיק בידו את ארבעת המינים של הנוסע ואומר את ברכת
נטילת הלולב.

דמעות עמדו בעיניה של חיה. כזאת לא ראתה מעולם.

המעשים הקטנים

מכירים אתם את הספרונים שאנו קוראים לילדינו – אותם ספרונים אשר מספרים על אנשים "פשוטים" מימים עברו, אשר מעשיהם הקטנים, הביאו להצלחת העיירה מבלי שהתכוונו לכך?

לפעמים כשאני נוסעת באוטובוס בירושלים אני חושבת על הספרונים האלה.

ואני תוהה...

כמובן, יש דברים שחוזרים על עצמם כל כך, שכבר אינך מבחין בהם עוד. כמו אותם אברכים בלבוש חסידי, אשר תמיד יסייעו לאשה זרה להעלות את עגלת-התינוק לאוטובוס – אברכים אשר לא ישוחחו עם אשה ולא יביטו בה, אך יזדרזו לגמול עמה חסד בעת הצורך.

ויש עוד דברים. כמו אותם ילדים המנסים להיראות "אמריקאים" על ידי עגיל באוזן, גופיות במקום חולצות, ותספורת קוצים מזעזעת. אותם ילדים – הביטו בהם כשעולה איש זקן או עולה אישה מבוגרת לאוטובוס! לעתים קרובות תראו אותם קופצים ממקום הישיבה שלהם ומוסרים אותו ללא היסוס. אינסטינקט יהודי בפעולה.

ברוך השם.

זה מה שחשבתי באותו יום כשראיתי נערה ישראלית

בלבוש לא-צנוע באוטובוס, מנתרת ממקומה עבור איש שפניו
עטורות זקן ארוך ולבן.

על פי לבושה, היא לא הסכימה עם סגנונו. על פי לבושה
נראה, שלא היה לה שום עניין בדרך החיים שלו, ואף לא
הבנה כלשהי בתפיסת עולמו.

אבל באוטובוס, שאף לא היה כל כך צפוף, היא קמה מיד
וכיבדה אותו במקום ישיבה.

ומי יודע...

יהי רצון, שיביט ה' על המעשים ה"קטנים" הללו של
כבוד וחסד וידון אותנו לכף זכות.

ההגינות מחייבת

בירושלים קיים קו אוטובוסים מיוחד במינו. נסיעת כל המסלול בקו זה אורכת יותר משעה וחצי. מספר הקו הוא 99, והוא מהווה סיור עירוני, המקיף את ירושלים סביב-סביב.

בעוד האוטובוס עובר על פני האתרים ההיסטוריים, הדתיים או המודרניים, מרצה נהג האוטובוס הסבר שוטף ומספר לאנשים מכל העולם, הנוסעים באוטובוס זה, את תמצית סיפורו של כל אתר שהוא חולף על פניו.

האוטובוס גם ממוזג, מושביו מרופדים ונוחים, וכל התענוג הזה עולה פחות מ-20 שקלים.

ולחזכירכם, הנסיעה נמשכת קרוב לשעתיים...

ובכן, עלי להודות שאותו קיץ לא הספקתי עדיין "לעשות" משהו. היות שבגילי המבוגר מעריכה אני יותר ויותר את הפעילויות שניתן לעשותן בישיבה, ומכיוון שאותו טיול-אוטובוס היה ברשימה שלי כאחד מה"דברים לעשות בקיץ הזה", וגם היו אלה ימי בין המצרים... וגם משום שהיה חם מאוד בחוץ, והמזגן בבית התקלקל, נראה היה בעיניי, כי זה הזמן המושלם לנסות את הסיור הממוזג סביב עירנו הקדושה – ירושלים.

אחת התחנות של קו 99 היתה קרובה לביתנו, ובאותו

יום מצאנו את עצמנו במדרכה שממול לתחנה. כל שהיה עלינו לעשות הוא לחצות את הכביש ולחכות. הסיור התחיל אמנם ברחוב ממילא (ליד שער יפו), אבל ניתן היה להצטרף לנסיעה (או לעזוב אותה) בכל אחת מהתחנות במסלול הסיבובי.

זהו סוג הטיול המשפחתי שאני מסוגלת להתמודד עמו. ואכן חיכינו בשמש הקופחת.

סוף סוף, ברוך השם, אחרי שהצהרתי שאינני מחכה יותר, ושכל העניין מתחיל להיות ממש לא מתקבל על הדעת – הגיע קו 99.

אה, ההקלה שבאותו רכב ממוזג!

היה נעים מאוד לשבת שם, לצפות על קבר אבשלום החולף על פנינו, לשמוע על הר הזיתים ועל החיילים הישראלים שכבשו את העיר העתיקה של ירושלים דרך שער האריות אשר לימיננו.... והקרירות היתה כל כך מענגת.

ובכן, שש דקות אחרי הצטרפותנו לסיור, מצאנו את עצמנו לפתע בתחנה הסופית. הנהג עצר את רכבו והכריז שהסיור יתחדש בעוד ארבע עשרה דקות. הוא כיבה את המנוע, והתכוון לרדת מהאוטובוס. אתם מבינים בוודאי שכוונתי בכך היא שהוא כיבה גם את המזגן.

במענה לשאלותינו, הסביר הנהג שהוא יחדש את הנסיעה אחרי שיעשה הפסקה קלה – הוא נוהג ומשמש מדריך-

טיולים כמעט שעתיים רצופות. אנחנו יכולים לעזוב את האוטובוס אם אנחנו רוצים. עלינו רק לשמור את הכרטיסים שלנו ולחזור בזמן.

הוא, כנראה, לא הבין: היה חם שם בחוץ. ולא היה מקום לשבת, ולא היה צל, ואני הייתי צמאה ולא רציתי לזוז.

שאלנו אם הוא יכול בבקשה להשאיר את המזגן פועל, מכיוון שחם היום מאוד, אך הוא הסביר שלא יוכל לעזוב את הרכב כאשר מנועו דולק ללא השגחה נאותה.

לאחר כמה דקות של דיון עם הנהג, אמרתי: "חם היום, ושלושת השבועות, ואני בסיור הזה רק חמש דקות. אני חושבת שמגיע לי לקבל את כספי בחזרה. לא הוגן לתת לנו לחכות בחום".

שנינו ידענו שאין שום אפשרות של קבלת הכסף חזרה – וגם אם הייתי מקבלת אותו, לאן הייתי הולכת? לא היו אוטובוסים בסביבה. על כן הוא רק חזר על דבריו, שהוא אינו יכול לעשות דבר – ועזב.

דקה אחר כך, בעודנו יושבים באוטובוס, עלה אליו איש מבוגר אחד, הדליק את המנוע (ואת המיזוג), פרש את עיתונו על ההגה הרחב של האוטובוס, והחל לקרוא. בלי שום מילה או הערה לכיווננו.

לאחר שבע או שמונה דקות הוא הביט סביבו, ביקש

לא לגעת בשום דבר, לקח את עיתונו ועזב את האוטובוס,
בעוד המנוע והמזגן דלוקים שניהם. כנראה סבר שהוא יכול
לסמוך עלינו.

הנהג חזר לבסוף לאוטובוס הקריר שלו. הוא לא אמר
מילה (כן, אנחנו הודינו לו כשהתיישב).

ליהודים לב רחום. היה זה מקרה מושלם לימי בין
המצרים. יהי רצון שיראה השם את אהבת החינם שלנו,
וייקח אותה כתיקון לשנאת החינם שחטאנו בה בעבר, ויבנה
את בית המקדש במהרה בימינו!

זמן תפילת מנחה

הסיפור הבא התרחש בירושלים בחול המועד סוכות.

רבקי ס' נסעה לכותל המערבי להתפלל מנחה. בימי חול המועד מפעילה חברת אגד אוטובוסים רבים בתדירות גבוהה מהרגיל – בקווים הנוסעים אל הכותל וממנו, וזאת בשל הביקוש הגבוה מצד הנוסעים המעוניינים להגיע לכותל בימי הרגל.

הכל התנהל למישרין באוטובוס של רבקי עד שהוא הגיע לרגלי חומות העיר העתיקה, ליד הר הזיתים. התנועה שם פשוט נעצרה, ולא זזה.

ולא זזה. ולא זזה.

האוטובוס היה עמוס אנשים, ולאחר זמן מה החלו רבים מהם להראות סימני קוצר רוח. אבל לא היה לאן ללכת, ולא היה מה לעשות; רק לשבת באוטובוס ולחכות.

לא ברור אם פקק התנועה הענק נגרם עקב הכביש הצר, או אם היה פשוט תוצאה של רבבות האנשים הנוהרים אל הכותל המערבי במכוניות ובאוטובוסים להתפלל. דבר אחד היה ברור: השעה התאחרה, והאוטובוס לא זז. בנקודה זו נעשו חלק מהגברים שבאוטובוס חסרי מנוחה לחלוטין...

לא היתה אפשרות לרדת מהאוטובוס (הכביש היה צר מדי ומלא מכוניות בכל כיוון), וגם אילו יכלו לרדת

מהאוטובוס לא היתה אפשרות ללכת ברגל. והזמן חלף מהר, מהר מאוד, ועוד מעט... יגיע סוף זמן תפילת מנחה!

ובאותו רגע קרא אחד הגברים – באוטובוס עירוני עמוס נוסעים: "מנחה! מנחה! בסוף האוטובוס!"

ואז קרה משהו מדהים: באוטובוס העמוס לעייפה: אנשים, נשים וילדים – שחלקם חסרי סבלנות וחלקם בוכים – החלו כולם לקום ולנוע, ולנגד עיניה הנדהמות של רבקי התרחשה החלפת־אוכלוסין מסודרת ורגועה עד מאוד – כל הנשים עברו לקדמת האוטובוס, וכל הגברים עברו לחלקו האחורי.

התחלופה היתה ברורה ונראה שכל אחד ידע את מקומו והיה מרוצה – הן אף אחד לא התנגד ואף אחד לא נשאר בצד "הלא־נכון" של האוטובוס.

הגברים התפללו מנחה, והנשים הצטרפו אליהם מ"עזרת הנשים".

והנהג לא לחץ על דוושת הגז עד שכל הנוסעים סיימו להתפלל.

ואם אתם מהנהנים בראשכם, כי כבר נתקלתם בדברים כאלה, שימו לב: היה זה אוטובוס עירוני, רגיל, המיועד לכל נוסע ששילם. התארגנות כזאת באוטובוס ציבורי לא תמצאו במקום אחר.

נסיעה באוטובוס

אותו בוקר אחרתי מעט לתחנה בדרכי לעבודה.

קו 10 הגיע לתחנה שלי כשש או שבע דקות אחרי.
כשעליתי לאוטובוס הכמעט-ריק, אמרתי: "ברוך השם! כבר
חשבתי שהפסדתי."

גבר חסידי כבן 30, שישב בקרבת הנהג, הגיב לדברי:
"עשינו סיבוב בדרך אחרת, דרך מאה שערים."

הנהג הרים מבט מופתע, ודרך המראה נעץ אותנו בנוסע.
"למה לא אמרת לי לא לפנות שם?" הוא שאל, "אני מכיר את
המסלול הזה? מה, אני רגיל בקו עשר?"

הנוסע חייך במבוכה והגיב במלמול כלשהו, על כך שלא
רצה לבייש את הנהג (ועכשיו הבנתי למה האוטובוס כמעט
ריק, בשעה שבדרך כלל יש בו כעשרים איש).

הנהג, שעצר עכשיו ברמזור אדום, הסתובב בכסאו ונפנה
אל האיש בשאלה: "אז מה עושים אנשים ממאה שערים
בשביל להגיע לאוטובוס, הם חייבים ללכת עד זוועהיל? זו
חתיכת דרך!"

האור התחלף בירוק, והנהג התיישר בכסאו והמשיך
לנסוע...

נסיעת-אוטובוס סתמית כזו, שבה הנהג משנה מסלול,

ולא פורצת שום סערה, וזה לא סוף העולם.

נסיעה שבה כאשר מעמידים את הנהג על טעות שעשה, הוא לא מתרגז, ולא מצטדק, אלא רק תוהה על המסלול הקבוע, שגורם לאנשים לכתת רגליהם יותר ממה שנראה סביר.

נסיעה שבה למדתי את חשיבות מניעת הבושה מאדם... נסיעת אוטובוס ישראלית כזו, שחיוך ומוסר משמשים בה בערבוביה.

חברתי חיה ש' סיפרה לי סיפור־אוטובוס אחר שלא תראו בארץ אחרת.

חיה שבה לביתה במטרסדורף לאחר סיבוב קניות במרכז העיר.

האוטובוס של קו 3 שנסעה בו היה מלא אנשים ונסע במורד רחוב יחזקאל, כביש צר יחסית ועמוס מאוד.

לפתע העלה הנהג את האוטובוס כולו על המדרכה, החנה אותו וקפץ וירד ממנו. הוא רץ אל קופת צדקה גדולה עשויה מתכת, שהיתה קבועה על עמוד של פנס רחוב (כן, פנס רחוב עירוני), ובעוד נוסעי־אוטובוס־שלם מחכים לו, הוא שילשל כמה מעות לקופת הצדקה.

אז חזר הנהג לאוטובוס, העביר אותו להילוך־נסיעה, ירד אל הכביש ונסע לדרכו.

כמובן, איש לא אמר דבר... מה יש כבר לומר? האין זה נאה לראות נהג אוטובוס שיש לו סדר עדיפויות?

סיפור האוטובוס הבא, שהתרחש לפני יותר משנה בקו 11 לרמת שלמה, אולי קצת לא מתקבל על הדעת. ועם זאת, שימו לב: כל הסיפורים אמיתיים.

חברתי, מרים ל', היתה אחת מראשוני הנוסעים באוטובוס. היא התיישבה במושב האהוב עליה – ממש מאחורי הנהג. המקום המתאים ביותר לראות ולשמוע מה קורה באוטובוס.

לאחר נסיעה קצרה בלבד עלה לאוטובוס ילד קטן והתיישב בצד השני של המעבר, במקביל למרים – כך שגם מרים וגם הנהג יכלו לראות אותו היטב.

לאחר שתיים או שלוש תחנות, החל פתאום הילד לבכות. ובעוד האוטובוס מתנהל לאיטו ברחובות השכונה, המשיך הילד לבכות ולבכות. מבטו המבוהל נע בין החלון לבין פנים האוטובוס, ודמעותיו לא חדלו.

בתחנה הבאה פנה הנהג אל הילד ושאל: "ילד, למה אתה בוכה? מה קרה?"

הילד דיבר בין יבבה ליבבה, ולאחר דקה של מאמץ התבהרה התמונה: אמו אמרה לו איפה לרדת ואיך ללכת אחרי שהוא יורד, אבל הוא שכח את מה שהיא אמרה, ואינו יודע איפה לרדת מהאוטובוס.

בלי מילה לאף אחד, ובלי הערה מכל סוג שהוא, סובב
הנהג את האוטובוס כולו והחזיר את הילד לביתו. הוא פתח
את דלתות האוטובוס ואמר לילד למהר ולשאול את אמו
איפה לרדת ולחזור מהר.

בעוד הילד רץ אל ביתו, סובב הנהג את האוטובוס שוב,
כדי לעמוד בכיוון הנסיעה, ואז הסביר את הסיפור בקול
לנוסעים התמהים.

כמובן, זה קרה בארץ, ואף אחד לא מחה על השיבוש
בזמני הנסיעה הציבורית. כולם חיכו לילד הקטן שישב
ויעלה לאוטובוס.

והוא שב ועלה.

והאוטובוס שב ונסע, ממשיך במסלולו הרגיל.

השבת אבידה

הרבנית פ' היא אשה מכובדת הגרה בשכונתנו. היא סיפרה לי סיפור שקרה לה לא מזמן.

בעלה של הרבנית פ' עבר בדיקה מוחית, סריקה המכונה "CT", והיא נסעה לבית החולים לקחת את תוצאות הבדיקה. היא נסעה בקו 27, שעובר קרוב לביתה ומביא אותה ממש לפתח בית החולים.

לאחר קבלת התוצאות הרשומות של הבדיקה וצילומי הרנטגן עלתה הרבנית פ' על קו 27 בכיוון ההפוך כדי לחזור לביתה.

היא נשאה עמה את המעטפה החומה הגדולה והמסורבלת של התוצאות והצילומים. היה לה כרטיס חופשי-חודשי, והיא החליטה לרדת מהאוטובוס בשוק מחנה יהודה ולקנות ירקות טריים ופיתות חמות. האוטובוס עצר ממש בשוק.

כשסיימה את קניותיה שבה הרבנית לתחנת האוטובוס ועלתה על 27 נוסף שיקחנה לביתה. רק כשנכנסה לדירתה הבחינה פתאום שהיא איננה מחזיקה את המעטפה החומה הגדולה.

המעטפה היתה חשובה מאוד מאוד. הליכה לבדיקה נוספת תגזול זמן רב מבעלה ותהיה מאוד לא נעימה, והרבנית

פ' שבה לשוק מחנה יהודה לחפש את המעטפה.

היא לא מצאה אותה, ואיש מהמוכרים שקנתה אצלם לא ראו את המעטפה. היא עלתה לקו 27 (בפעם המיידע-כמה לאותו יום) בכיוון ביתה, סיפרה לנהג על אבידתה וביקשה ממנו את מספר הטלפון של המסוף, למקרה שהשאירה את המעטפה באוטובוס ומישהו העביר אותה לנהג.

המסוף היה בשער שכם, והנהג נתן לה את המספר. הרבנית טלפנה מיד כשהגיעה לביתה, ולמרבה ההקלה בישר לה הפקיד שענה לטלפון שאכן, נמסרה לו ממש עכשיו מעטפה חומה גדולה עם צילומי רנטגן ותוצאות של בדיקות.

הרבנית פ' שמחה אך גם היתה כל כך כל כך עייפה... המחשבה על נסיעה נוספת עכשיו עד לשער שכם ובחזרה לא היתה מרנינה במיוחד. בקול מהסס היא העזה לבקש מהפקיד שישלח את המעטפה עם הנהג שיוצא באוטובוס הבא לכיוון שמואל הנביא. "בסדר", אמר לה האיש, שכנראה שמע את עייפותה, "אני נותן לו, ואת תעמדי בתחנה."

וכך היה. אני די רגילה לעובדה שאבדות באוטובוס נמסרות למחלקת אבדות ומושבות לבעל האבידה בשלמותן, כי דברים כאלה קורים כאן בארץ בכל יום, אבל כאן היה יותר מזה, ובניגוד לנהלים.

הרבנית פ' עמדה בתחנה הסמוכה לביתה וחיכתה לאוטובוס. כשהוא הגיע, שאל הנהג: "את בעלת המעטפה?" הוא רכן קדימה בכסאו והושיט לה את המעטפה היקרה.

"תודה רבה לך!" אמרה הרבנית פ' בהתרגשות.
"שמח שעזרתי לך," השיב הנהג, סגר את דלתותיו ונסע
לדרכו.

נסיעה שכזאת

כל סיפור נוסף שאני חווה או שומעת מחזק אצלי את התחושה שכמעט כל נסיעה באוטובוס בארץ ישראל הופכת לחוויה מיוחדת.

מנחם ד' עובד בשכונת גבעת שאול בירושלים. הוא נוסע אל העבודה וגם בחזרה ממנה בקו 11, שהוא בדרך כלל אוטובוס עמוס.

באותו יום היה האוטובוס עמוס במיוחד, והאנשים מילאו אותו כל כך עד שהם היו "דבוקים" לדלתות האוטובוס. באחת התחנות עלה חייל במדים, ונראה כי מלבד היותו חייל היה גם – כמה נחמד – אב טרי לתינוק פצפון. כן, החייל החזיק בזרוע אחת תינוק קטן שגילו לא עלה על שבועות אחדים. בידו השניה נשא החייל את עגלת התינוק, עגלת טיולון מקופלת.

האוטובוס העמוס החל בנסיעה, ואשה שעמדה ליד הדלת הקדמית מיהרה להושיט יד ולקחת את התינוק, כך שהחייל יוכל לשלם מבלי להזיק חלילה לחבילתו היקרה.

אנשים המשיכו להידחק פנימה, אל תוך האוטובוס, כדי להתקרב לדלת האחורית או למקום ישיבה מיוחל – והתנועה זרמה באופן אטי אבל קבוע לכיוון החלק האחורי של האוטובוס. האשה המחזיקה את התינוק לא יכלה בשום אופן להישאר על מקומה, והיא נאלצה להתקדם ולהתרחק

מהחייל-האבא, שעדיין לא הספיק לשלם לנהג.

עד כאן זה עוד היה בסדר, אך שימו לב: לאחר שתי דקות הגיע האוטובוס לתחנת-הירידה של האשה, היא העבירה את התינוק בזהירות לאשה אחרת שעמדה לידה, מסבירה לה ש"החייל הזה, זה התינוק שלו, עוד רגע הוא יבוא ויקח אותו".

מנחם, משועשע ומודאג לחילופין, צפה בנעשה ממקום עמידתו, וראה איך האשה (השנייה) המחזיקה בפעוט פונה לאשה אחרת אחרי דקה, מעבירה לה את התינוק ויורדת מהאוטובוס בתחנה הבאה. התינוק היה עכשיו רחוק למדי מאביו. האב היה תקוע לחלוטין בצפיפות הגוברת בקדמת האוטובוס. הוא מתח את צווארו וחיפש את בנו, עד שנוסעים סימנו לו ש"זה בסדר, הוא בידיים טובות".

"היינו דחוסים כמו סרדינים", סיפר לי מנחם. אך הצפיפות הזו לא היוותה בעיה לנוסעים ישראלים. האוטובוס המשיך במסלולו, ובכל פעם שהאשה המחזיקה בתינוק נאלצה לרדת, היא העבירה אותו לאשה אחרת, והמחזה נמשך לעיניו הנדהמות של מנחם.

האוטובוס המשיך לנסוע, ואנשים המשיכו לרדת (ולהעביר את התינוק מיד ליד), עד שסוף סוף התדלדלה האוכלוסייה באוטובוס והאב הצליח להגיע אל תינוקו, להודות לאשה "התורנית" ולקחת בחזרה את הפיקדון... אלא שכאן ציפתה לו הפתעה.

"סליחה?" היא אמרה לו במשיכת כתפיים, והידקה את אחיזתה בתינוק, "רק הרגע קיבלתי אותו."

החייל נאלם דום.

"לכולם באוטובוס היתה הזדמנות להחזיק את התינוק," היא המשיכה, "ולי לא? נוח לו מאוד אצלי. אתה תחכה עד שאני אצטרך לרדת."

והחייל חיכה.

למזלו, הגיע האוטובוס לתחנה שלה לפני התחנה שלו!

תובנות בתסכול

גם בארץ, עלינו להודות, מתרחשים, לצערנו, דברים מרגיזים, מתסכלים ואפילו מרתיחים.

אבל לפעמים, ואולי דווקא בארץ ישראל, ניתן לראות את הדבר המתסכל כל כך באור אחר. כן, דווקא בארץ, משום שכאן יגיבו לפעמים על כעסך באופן שעשוי לפקוח את עיניך.

קחו למשל, את המקרה שהיתה עדה לו חברתי דסי ל'.

דסי גרה בשכונת רמות בירושלים, היא נוסעת באוטובוס למרכז העיר וחוזרת לביתה פעמים רבות בשבוע, והיא התקשרה אלי לספר לי מה ששמעה...

היתה זו שעת צהריים, שעה שבה רבים מסיימים את עבודתם והחנויות נסגרות להפסקת צהריים. חברתי דסי היתה במרכז העיר וחיכתה בתחנה לאוטובוס שיקחנה הביתה, לרמות. האוטובוס אמור להגיע כל שמונה דקות בערך, אבל מסיבה כלשהי הוא איחר להגיע. מספר האנשים הממתינים לו, בישיבה או בעמידה, גדל מרגע לרגע. אבל אף אוטובוס לא הגיע לקלוט אותם אליו.

לאחר זמן מה הבחינה דסי באשה המחזיקה תינוק בזרועותיה. האשה נראתה מוטרדת מאוד מאיחורו של האוטובוס. אנשים רבים רטנו בינם לבין עצמם ושאלו זה

את זה מדוע האוטובוס מאחר, אך האשה הזו בלטה בקוצר רוחה, היא נראתה קרובה כמעט לאבוד-עשתונות.

לאחר זמן רב של המתנה הגיע אוטובוס הנוסע לרמות, ו... חלף על פני התחנה בלי לעצור! האוטובוס לא נראה עמוס במיוחד (אם כי קשה לדעת בדיוק כשעומדים על המדרכה) והממתינים היו המומים ומתוסכלים מאוד.

בשלב זה נראתה האשה עם התינוק כעומדת לפרוץ בבכי. מבטה נפגש במבטה האוהד של דסי, ואף שהיו זרות זו לזו, החלה האשה לקונן באוזניה בלהט על שהיא מחכה כבר יותר מחצי שעה והיא מוכרחה כבר להגיע הביתה.

באותו רגע הגיע האוטובוס.

רבים מהעולים לאוטובוס רטנו לעבר הנהג או העירו בקול רם על כך שנאלצו להמתין לאוטובוס זמן כה רב.

דסי היתה בתוך קבוצת האנשים הראשונה שעלתה לאוטובוס, ועל כן יכלה לשמוע את תגובתו של הנהג לאשה עם התינוק. בעודה משלמת לנהג התלוננה האשה ברוגזה על כך שהם כולם נאלצו לחכות זמן כה רב, ועל כך שאוטובוס אחד עבר ולא עצר למרות היותו ריק למחצה.

הנהג, שלא חבש כיפה לראשו, ענה לאשה באופן ישיר לחלוטין.

"גברת, הוא אמר לה בקול מרגיע, "הכל בידי שמים, חוץ מיראת שמים".

לך תתווכח!

פרק שני: היומיום...

"גוט יום-טוב"

דברים רבים כל כך ייחודיים בארץ ישראל, כל מיני "בונוסים" קטנים שאינך מצפה להם ואף אינך מעלה אותם על הדעת, עד שאתה שומע עליהם.

כמו, למשל, מוקד חירום ללחצני מצוקה. אותם ללחצני המיועדים לאוכלוסייה הבוגרת או לאנשים בעלי קוצב לב, היכולים להזעיק עזרה מיידית בשעת חירום, 24 שעות ביממה.

כלומר, היית משער שמוקד חירום ללחצני מצוקה יהיה דומה בכל מקום בעולם. כך, לפחות, שיערה חברתי חנה ק'.

אמה בת השמונים וחמש עלתה לארץ עשר שנים קודם לכן. אביה של חנה נפטר שנים מספר אחר כך, אך אמה לא רצתה לעזוב את ביתה, והמשיכה לחיות בו לבדה.

לאחר שאמה נפלה בבוקר אחד בדירתה בשכונת בית וגן, הצליחה חנה לשכנע אותה להירשם למוקד החירום. וכך קיבלה אמה של חנה לחצן מצוקה לשעת חירום, משהו קטן שמצמידים לבגדים, בדומה לסיכת נוי.

כחלק ממערכת החירום, מתקשרים מן המשרד הראשי של המוקד לכל אחד מבעלי הלחצנים פעמיים או שלוש במהלך השנה כדי לוודא שהמנגנון פועל כשורה. על כן לא היתה אמה של חנה מופתעת כשקיבלה שיחת טלפון מהמוקד

ימים ספורים לפני חג השבועות, אך היא הופתעה בהחלט
כששמעה שהסיבה היחידה שהתקשרו אליה מהמשרד
הראשי של מוקד החירום היא... לברך אותה בחג שמח,
ולאחל לה – בידיש – "גוט יום־טוב"!

שוב ושוב

חברתי יהודית פ' מספרת לי על הליכות-הבוקר-של-יום-ששי, מנהג ישן שלה. היא יוצאת מהבית לפני שש בבוקר, כאשר ניתן לשמוע את השקט ברחוב, והאוויר צח וממש חלומי. ואז, ממש כשפותח בעל המאפייה את הכוך שלו ברחובות הבוכרים, אשר בו הוא אופה את פיתות ה"אש-תנור", נכנסת יהודית לקנות כמה פיתות טריות.

בחלוף החודשים החלה יהודית להעריך יותר ויותר את טוב הלב של היהודי הסורי קטן-הקומה והקרח. אך בכל זאת, באותו יום ששי היה כאן יותר מהרגיל...

יהודית הגיעה באיחור קל ונעמדה בתור מאחורי אשה אחרת שקנתה פיתה. האשה נראתה יהודייה בוכרית מבוגרת, כפופה תחת משא שנותיה, לבושה מטפחת קשורה בעלת הדפס פרחוני. היא נראתה לא מרוצה בעליל מהפיתה שהאופה הושיט לה.

"לא, זאת שרופה," היא אמרה, מחזירה אותה לאופה. "לא טובה. אני רוצה אחת אחרת."

האופה נתן לה אחרת.

לאחר בדיקה דקדקנית החזירה האישה גם את זאת, מעירה: "זאת לא נראית מספיק אפויה, תביא לי אחרת..."

בעוד יהודית עומדת בתור שהחל משתרך מאחוריה, היא

הביטה בהתפעלות בסבלנותו של האופה הפשוט. נראה היה שבכל פעם שהוא מגיש לאשה פיתה חמה, טרייה ומצוינת, בודקת אותה האשה בקפדנות ומחזירה אותה בתלונה כלשהי.

כשהחזירה האישה המבוגרת פיתה נוספת על כל קודמותיה לידי האופה, אמר האיש סוף-סוף בקוצר רוח מסוים: "זה בסדר, גברת. זאת טובה. היא טובה מאוד. היא בסדר, כל הפיתות בסדר."

נראה, שהאישה השתכנעה. היא עטפה את חמש הפיתות הנבחרות שבידה בשמיכה שנשאה איתה, כדי לשמור על חומן, ופנתה ללכת.

האופה נפנה ליהודית והתנצל על ההמתנה שנכפתה עליה. הוא הוסיף: "לא נעים לי שבסוף כבר התרגזתי... את מבינה, היא לא משלמת."

עזרה ברחוב

בשנים האחרונות נתונה ארץ ישראל בסערה של בושה וכאב, שמקורה נעוץ בתכניות של יהודים לנתק את ארץ ישראל מהקשר לתורה. כהפגנה ציבורית של "זעקה ברחובות אל השמים", שחברו בה תפילה ומחאה, התקיימה עצרת ענק בירושלים לפני זמן מה. בתה של חברתי היתה שם.

הקהל היה כה גדול (הוא הוערך ב-600,000 יהודים), שבמקומות מסוימים היה האוויר דחוס, אף שכל הנאספים עמדו בחוץ, באוויר הפתוח. לאחר אמירת תהלים משותפת, באמצעות מגבירי קול, נשמע הקדיש מבימת העצרת, ואלפים ורבבות עונים "אמן". בשלב מסוים החל הקהל לנוע, ובתה של חברתי, שהיא נמוכה למדי, נמחצה כמעט בהמון-האדם ואיבדה את הכרתה.

כשהתעוררה, היא מצאה את עצמה באמבולנס נוסע. אדם זר הבחין במה שקרה ונשא אותה בתוך ההמון אל המקום אשר בו חנו האמבולנסים למקרי חירום. הם רצו לקחת אותה לבית החולים, אבל הנערה לא רצתה לנסוע. היא רצתה רק להגיע הביתה.

אדם טוב לב העניק לה 25 שקלים לנסיעה במונית, לאחר שנוכח לדעת שאין לה בכיסה אלא כרטיסיית אוטובוס.

"איך אחזיר לך?" היא שאלה את האיש שלא ראתה מעולם, "תן לי בבקשה את שמך ואת הכתובת שלך..."

אך האיש לא היה מעוניין בכך: "תכניסי את זה
לצדקה," הוא ענה.

בעין טובה

כולנו יודעים שאנו אמורים לדון את זולתנו לכף זכות. רבים מאתנו שומעים שיעורים על חשיבות העניין. הרבנים שלנו, המורים וגדולי הדור, מהווים דוגמה לאותו מוסר תורני.

אנו גם משערים ומקווים שהרעיון מיושם על ידי מחנכיהם של ילדינו וגם על ידי ידידינו... אה, ו... גם על ידינו.

נעים להיווכח, שאנשים "רגילים" דנים אותנו לכף זכות, גם כשאנו מצפים לתגובה נרגזת או לשתיקה.

הזדמנות כזו נקרתה לחברתי אדל ב' באותו יום.

היה זה ערב יום טוב, ושכנתה של אדל לא הצליחה להשיג מונית. היא היתה חייבת להגיע למאה שערים לצורך כלשהו, ואדל הציעה להסיע אותה במכוניתה. בחיפזון של ערב החג, ובידיעה שהיא נוסעת רק למרחק דקות ספורות מן הבית וחוזרת מיד, לקחה אדל רק את מפתחות המכונית ומיהרה לצאת, מבלי לקחת עימה את ארנקה.

בתוך שלוש דקות הובאה השכנה ליעדה ואדל החלה את מסעה הביתה ברחובות שכונת מאה שערים. בשלב מסוים, כשנעצרה אדל מאחורי שורת מכוניות מזדחלות ברחוב הצר, רכן מקבץ נדבות אל חלון מכוניתה וביקש צדקה.

אדל רצתה להושיט יד לארנקה אבל... היא השאירה
את הארנק בבית. היא החלה להתנצל, מסבירה שאין עמה
אגורה, ומוסיפה שהיא מאוד מצטערת.

מקבץ הנדבות מיהר להרגיע אותה: "לא נורא, גיברת.
אני מבין, זה בסדר, אל תדאגי, העיקר שיהיה לך חג שמח,
ואל תצטערי."

מה יש להוסיף?

זה (לא) עניינך

אני עובדת עם אשה מקסימה בשם יוכבד ל'. היא ובעלה הגיעו לארץ מבורו-פארק לפני כשנתיים.

אחד הדברים המדהימים את יוכבד בכל פעם מחדש כאן בארץ, הוא האופן שבו הישראלים מעורבים בכל מה שקורה סביבם. דוגמה מובהקת לכך הוא מה שקרה לחברתה של יוכבד כשביקרה בארץ.

חברתה של יוכבד התקשרה לבת דודתה שגרה בירושלים, והן תכננו להיפגש באחד הימים הקרובים. הדודנית הירושלמית סיפרה למבקרת מארה"ב שהיא ממש במצוקה: בעוד שעתיים היא חייבת לצאת מהבית לעניין דחוף מאוד, והיא לא מוצאת ביביסיטר בשום אופן לבתה התינוקת.

ואז היתה לחברתה של יוכבד הברקה: "אני אבוא ואשמור לך על התינוקת! הרי היא בת דודתי, נכון? גם אם לא ראיתי אותה מעולם. לא, זו לא טרחה, ולא היו לי שום תכניות מיוחדות להיום... רק תגידי לי בדיוק איך להגיע."

והדבר קם והיה. הדודניות נפגשו בשמחה ובהתרגשות, והתינוקת ישנה לה כל העת, גם כשאמה עזבה את הבית.

הכל היה שקט ורגוע, עד שהתעוררה התינוקת בבכי. במקום לראות את אמה ראתה הפעוטה בחורה זרה שלא

ראתה מעולם, ופצחה ביללות שהפכו לצרחות מתמשכות. חברתה של יוכבד עשתה כל מה שיכלה כדי להרגיע את התינוקת: היא נענעה אותה, שרה לה, הקפיצה אותה, החליפה לה טיטול, ניסתה לתת לה בקבוק וכולי וכולי – ללא הועיל. התינוקת המשיכה לצרוח.

לפתע נשמעה דפיקה על הדלת.

כשהתינוקת בזרועותיה, ניגשה הדודנית המותשת לפתח. נכון, בברוקלין לא היתה פותחת לעולם את הדלת לאדם זר, אבל עכשיו היא בירושלים, והדירה נמצאת בקומה השלישית, ללא מעלית... והתינוקת צורחת וצורחת וצורחת...

אשה חביבה עמדה בפתח. היא נכנסה לדירה ואמרה בפשטות ששמעה את התינוקת בוכה ורצתה להציע עזרה. חברתה של יוכבד הסבירה שהיא הגיעה מחוץ-לארץ, והתינוקת איננה מכירה אותה. האשה לקחה את התינוקת בזרועותיה והחלה לנסות להרגיעה, וראה זה פלא – בידיה המיומנות השתתקה התינוקת עד מהרה. משנרגעה לחלוטין, הושיטה האשה את התינוקת בחזרה לידי הנערה ונפרדה לשלום.

כשחזרה אמה של התינוקת סיפרה לה הדודנית את תלאותיה, ואת הסוף הטוב של הסיפור. בת הדודה הירושלמית הקשיבה באהדה וניסתה לברר מפיה איך בדיוק נראתה השכנה ומי היא היתה, כדי שתוכל להודות לה.

רק זמן מה לאחר מכן שמעה חברתה של יוכבד את כל
הסיפור :

לא היתה זו שום שכנה. כל הבירורים העלו חרס. היתה
זו אשה זרה לחלוטין שעברה ברחוב ושמעה – ממרחק שלוש
קומות – בכי של תינוק יהודי.

אותה אשה זרה טיפסה במדרגות את שלוש הקומות כדי
לדפוק על דלת של אנשים זרים ולהציע עזרה...

כנראה, אין "אנשים זרים" בין יהודים בארץ ישראל.

מזל טוב

אחד הדברים הנעימים בחיים בארץ ישראל, הוא המפגשים המקריים שחווה אדם ברחוב, ותחושת האיכפתיות העמוקה שעולה בין אנשים זרים... כי כולם ערבים זה לזה.

בתי פנינה ק' נטלה חלק במפגש שכזה לפני שנים מספר.

שעת אחר הצהריים, דקות מספר לאחר ששחררו בנות סמינר בית יעקב מלימודיהן. הרחוב שבו עומד בניין הסמינר מלא בתלמידות היוצאות לבתיהן, ובעוברים ושבים הממהרים לענייניהם. לפתע, ממש סמוך לבניין הסמינר, אוחזות שתי נערות בנות שבע עשרה זו בזו ברחוב, ומתחילות לצרוח ולקפץ בהתלהבות.

בתי ראתה היטב, שאשה אחת עוברת לידן ונועצת בהן מבט ביקורתי, כאומרת: איזו מין התנהגות זו? – אבל הנערות היו עסוקות בהתלהבותן (ובצווחותיהן) מכדי לשים לב.

פנינה צעדה למול האשה. היא ידעה את הסיפור שמאחורי ההתנהגות ומצאה לנכון להסביר באוזניה: "חברה טובה שלהן התארסה".

הבעתה הבלתי־מרוצה של האשה השתנתה מיד. היא לא היתה נבוכה או כעוסה על הפנייה המפתיעה, וכל הביקורת

עזבה את פניה: "אה, מה את אומרת? מזל טוב! מזל טוב!"
שמחה אמיתית היתה באותה קריאה! היא הפנתה חזרה את
מבטה אל שתי הנערות, כשהיא מחייכת לעומתן בהשתתפות.

היה איכפת לה מאוד כשראתה התנהגות לא הולמת של
נערות יהודיות ברחוב – הרי הן לה כבנות משפחה... וכמה
שמחה לשמוע עליהן לימוד זכות, וכמה רחב לבה כשנתבשרה
על שמחת אירוסין – בית נבנה בקרב עמה!

אפשר לחצות

כשסיפרתי לחברתי חני פ' שאני מחפשת סיפורים על החיים בארץ ישראל, היו לה מיד כמה סיפורים לספר לי. משסיימה, הוסיפה לאחר רגע של מחשבה: "ראיתי היום משהו שעשוי להתאים לך. אבל אני לא יודעת – אולי לא – זה לא כל כך ראוי לציון..."

ביקשתי לשמוע בכל זאת, והיא סיפרה לי את אשר ראתה.

היה זה בצומת שמואל הנביא, פינת רחוב יקים. המכוניות חולפות שם ביעף, והחצייה עלולה להיות מסוכנת. אדם מבוגר עמד על המדרכה, מביט בחשש ימינה ושמאלה, היה ברור שברצונו להגיע אל העבר השני של הכביש – אך הוא עמד כבר מספר דקות מבלי לחצות.

בעוד חני מביטה, עצר נהג אחד את מכוניתו לפני המעבר, וסימן בידו אל האיש המבוגר שהוא יכול לעבור.

האיש, כנראה, לא הבחין בנהג, משום שהוא המשיך לעמוד בקצה המדרכה בהיסוס.

הנהג נופף בידו נמרצות, מנסה למשוך את תשומת לבו של האיש ולהודיע לו שעכשיו הוא יכול לחצות, אבל האיש (אולי קצר רואי?) לא הבחין בו.

לבסוף יצא הנהג ממכוניתו וניגש אל המדרכה. בעדינות,

הוא נטל את זרועו של האיש המבוגר והוליך אותו בטח עד למדרכה שממול. אחר שב למכונית ונסע לדרכו.

התרגשתי מהסיפור, אבל חני עוד היתה קצת מסוייגת. "זה יפה, אבל לא ממש מיוחד," היא אמרה. "אנשים עשו את זה כמה וכמה פעמים בשביל אביגיל שלי, כשהיתה קטנה."

זמן להתפלל

את המקרה הבא שמעתי מיוסי ס', בעלה של חברתי. הוא שמע זאת מאחד המשתתפים בסיפור, תלמיד ישיבת לייקווד ברחוב סורוצקין (- כיום ברמות) בירושלים. (יוסי ומשפחתו עלו לארץ מפלטבוש, ניו יורק, לפני שנים אחדות).

היה זה בתקופת הפגנות המחאה נגד סלילת כביש חדש בגבעה הצרפתית בירושלים. בחורי הישיבות היו נאספים בהמוניהם בכל יום להפגין נגד העבודות באתר, אשר היו כרוכות בחילול עצמות יהודיות מקברים עתיקים.

חמישה בחורים מישיבת לייקווד העמיסו עצמם על מכוניתו של אחד מהם באחר צהריים אחד כדי לנסוע לגבעה הצרפתית להביע את מחאתם באופן אישי. בדרכם לאיזור ההפגנה, בעברם בכביש בר אילן, הבחינו הבחורים לפתע בקבוצת שוטרים קטנה העומדת בצד הדרך, ואורות הניידת החונה שלהם מהבהבים.

מבין כל המכוניות החולפות ביעף, בחרו השוטרים דווקא בבחורי הישיבה ואותתו להם לעצור בצד הדרך.

הבחורים חשבו שעוצרים אותם כדי למנוע אותם מלקחת חלק בהפגנה הסמוכה, משום שעל פי לבושם ניתן לשער שאליה פניהם מועדות. מתוחים למדי הם סטו מנתיבם ופנו הצידה.

בעודם יוצאים בזה אחר זה מהמכונית, ניגש אליהם
אחד השוטרים.

"התפללתם כבר מנחה?" הוא שאל בפשטות. "אנחנו
מארגנים מניין, אחר כך לא יהיה לנו זמן להתפלל."

בתפקיד

החיים בישראל מלאים מחזות מפתיעים, יש רק לפקוח את העיניים.

יש לי חברה, חיה ב', שעלתה לארץ לפני זמן מה. היא מתרגלת למציאות, שבה אין כאן רגע דל... אם אתה מביט ומאזין.

חיה עובדת בעיר העתיקה בירושלים. חמישה ימים בשבוע היא נוסעת לעבודה באוטובוס, ויורדת ממנו מחוץ לרחבת הכותל, ליד חניון גדול, דקות מספר מהמשרד.

חיה התרגלה זה מכבר למציאותם של חיילי צבא בכל מקום. רובים על כתף, חולצות חאקי פתוחות-צווארון. בחורים צעירים או אנשים מבוגרים, ניצבים בתפקיד במבנים ציבוריים, בצרכניות, ובכותל... עומדים על המשמר, עושים את ההשתדלות בס"ד – להגן על חיינו.

בכל יום חולפת חיה על פני החיילים המאבטחים הבודקים חבילות, תיקים ואנשים הנכנסים לעיר העתיקה דרך הכניסה לכותל. היא התרגלה אליהם כבר, והם אליה, והם מברכים אותה ב"בוקר טוב", "צהריים טובים", והיא אותם, נכנסת ויוצאת.

לפעמים עסוקים החיילים בבדיקת טורים ארוכים של אנשים, לפעמים הם משוחחים זה עם זה, ולפעמים הם

לומדים גמרא בעודם מחכים. אבל תמיד הם חיילים, דרוכים לזינוק... מה שעשה את הבוקר ההוא מעניין במיוחד.

כשירדה חיה מהאוטובוס היא ראתה בחניון שלושה חיילים ליד מכונית פרטית אחת, הרחק מהמוני האנשים ההולכים ובאים. שניים עמדו מאחורי המכונית ואחד עמד ליד חלון הנהג הפתוח. כל השלושה היו עסוקים בדיבור, והשניים מאחור ליוו את דיבורם בתנועות ידיים נמרצות.

רק לאחר רגע הבינה חיה שהנהגת במכונית לא מצליחה לתמרן את מכוניתה אל תוך המשבצת הפנויה בחניון העמוס, והחיילים שעברו על פניה נחלצו לעזרתה. חיילים או לא?

אור ירוק

יום אחד, לפני שנים, יצאתי מביתי בדרכי לקנות כמה עציצים חדשים. יש משתלה מקסימה במרחק שני רחובות מדירתי, מעברו השני של צומת סואן. אני צריכה לחצות שני כבישים כדי להגיע לשם.

לא מיהרתי במיוחד, והחמצתי את האור הירוק בפינה הסמוכה לביתי, אך לא עמדתי להמתין לרמזור הבא אלא המשכתי ללכת לאורך המדרכה בכיוון הרצוי לי. במורד הרחוב, בערך בחצי הדרך, בדקתי שאין מכוניות מתקרבות מכל צד (אני אדם אחראי) וחציתי את הכביש באמצעו. משם המשכתי בדרכי לעבר הצומת.

בשלב הבא הבחנתי באשה מבוגרת, הצועדת מולי לאטה. כשהגיעה סמוך אלי, היא עצרה אותי.

"תסלחי לי, גברת," היא אמרה לי בקול מדוד, "את חושבת שעברת את הכביש בצורה בטוחה, כי לא קרה לך כלום, ברוך השם. אבל תדעי לך, יכול להיות שירדו לך זכויות, והשכר שלך התמעט בשמים. לפעמים השם צריך לעשות נס כדי להגן על החיים של אדם בעולם הזה, ואז הוא משתמש בשכר שאדם צריך לקבל על המצוות שלו."

ובמילים אלו, פנתה האשה להמשיך בדרכה.

ומאז אני חוצה תמיד את הכביש במעבר חצייה,

ומשתדלת לחכות לרמזור ירוק.

ואני מתפעלת מכך שאפשר לפגוש ברחובות אנשים
רגילים שחושבים כל כך נכון, שמחוברים כל כך לאמת
– ומוכנים לחלוק את מחשבותיהם עם אחרים.

אם לא איכפת לך

רחל, בתה הבכורה של שירה חברתי, ילדה בן, בשעה טובה ומוצלחת, בחול המועד סוכות. בעלה נחום שהה עמה בבית החולים כמעט כל הזמן.

נחום רצה, כמובן, לאכול את כל ארוחותיו בסוכה. ובבית החולים, כמובן, היתה סוכה (שימו לב, קוראים – בחוץ לארץ אין).

נחום נטל את ידיו לסעודה, והיה בדרכו לעבר הסוכה של בית החולים, כאשר ניגש אליו איש אחד, ובקול נמוך אמר: "אני לא בטוח, אבל יכול להיות שיש ספק על הסכך של הסוכה פה, צריך לברר זאת."

האיש לא ידע שבעלה של רחל לא יכול לבקש פרטים – אסור היה לו להפסיק בין נטילת ידיו לברכת המוציא. בכל מקרה, התעורר ספק על כשרות הסוכה, את זה הבין נחום. מה יעשה עכשיו?

מבלי להוציא מילה מפיו, הוא עזב את בית החולים. הוא יצא מן הפתח הקרוב אליו החוצה, וחצה את הרחוב. ליד הסוכה הראשונה שראה שם, ניצבת על המדרכה, הוא נעצר, פתח את הדלת, נכנס פנימה ובירך "המוציא".

בשעה ששב נחום ונגס בלחם, נפתחה דלת הסוכה, ונכנס בעליה, וארוחתו בידו.

"חג שמח, ברוכים הבאים!" הוא אמר. הוא ערך את האוכל שלו סביב זה של אורחו הלא-קרוא, וחייד אל הצעיר היושב בסוכתו.

האם נחום התבייש? התנצל? התפעל? אינני יודעת, הפרטים הללו לא נמסרו לי. אבל ייתכן מאוד שהוא, כמו בעל הסוכה, התייחס לכל העניין בטבעיות גמורה. הוא אינו עולה חדש.

הדברה ברמה אחרת

חברתי שָׁרִי ס' עלתה לארץ לפני שש שנים בערך. היה זה אמצע הקיץ, והיה חם מאוד. שרי ומשפחתה נחתו בנמל התעופה ימים מספר קודם לכן מברוקלין, ניו יורק, שם מכרו את ביתם בן שלוש הקומות. רוב החפצים שלהם וכל רהיטיהם נשלחו במכולה לארץ, ועל כן הם שכרו דירה לא-מרוהטת.

הצרה היתה שהמכולה עם כל רכושם עדיין לא עברה את המכס, ולכן היתה דירתם... כאמור – לא מרוהטת. ולשרי היו ששה ילדים. והיא היתה חדשה בארץ. והיה חם, חם מאוד.

הילדים הסתדרו בלי בעיות – הם היו כולם בחוץ, משחקים, יוצרים קשרים חדשים במהירות ובשמחה עם ילדי השכונה. אבל לשרי היה חם מאוד.

לפתע היא הבחינה שהמרפסת הענקית שלה מלאה חרקים שחורים קטנטנים. עד מהרה הם זחלו ומילאו כל מקום, בתוך הבית ומחוצה לו.

לאחר צרחות מספר וחוסר אונים מוחלט, השיגה שרי מספר טלפון של מדביר חרקים, והוא הגיע מיד.

שרי הגיעה מארצות הברית והיתה מורגלת בתפיסה שכדאי לשמור מרחק ממדביר חרקים העושה את עבודתו

הרעילה. אבל המדביר היהודי הזה השתמש כנראה בסוג אחר של חומר הדברה ובשיטת הדברה אחרת, משום שלאורך כל עבודתו סביב הבית והמרפסת של שרי הוא ניהל עמה שיחה ערה.

למען האמת, בהיותה כה חדשה בארץ, היתה שרי נרגשת למדי מהיותו של המדביר שלה יהודי המפטפט בשפה העברית. כל זה היה ממש מפעים בשבילה, ואם כי חווית החרקים היתה כמובן רחוקה מלהיות נעימה, נראה המדביר כעושה עבודה טובה בהחלט.

לבסוף הוא סיים וארז את הציוד שלו, אך בטרם עזב את הבית הוא נזכר: "יש לי משהו להשאיר לכם".

היא ציפתה לכרטיס ביקור שלו או למגנט פרסומי שתשים על דלת המקרר, ונדהמה כשהושיט לה... ספר תהלים קטן!

אז אולי אתם מנחשים כבר – על כריכת ספר התהלים נכתב שמו של המדביר ומספר הטלפון שלו. ואולי זה רק מעלה חיוך סתמי או אפילו חמצמץ על שפתותיכם – הוא משתמש בספר תהלים ככרטיס ביקור...

אבל לשרי זה לא היה סתמי, זה היה פלא פלאים. מדביר חרקים. איש מקצוע שמעדיפים לא לחשוב עליו בעיתות רווחה... נותן לה ספר תהלים! והספר לא היה מיותר כלל לשרי בימיה הראשונים בארץ ישראל... ואיזו דרך להרחיק מזיקים מן הבית – היש לכם רעיון טוב מזה?

פרק שלישי:

קניות...

קניות בוקר

אני מקווה שלעולם לא אסכים עם הטוענים שארץ ישראל היא מקום מוזר לגור בו. הגעתי הנה היישר מהאוניברסיטה לפני 25 שנה ואני מחשיבה את עצמי כבר למומחית.

קחו למשל את הישראלי של הקניות. בארצות הברית, אם חנות סגורה, היא סגורה. אתה הולך הביתה וחוזר אחר כך, או אתה הולך לקנות במקום אחר.

לא בישראל.

באחד הבקרים רציתי להכין כריך לבתי לבית הספר וגיליתי שחסר לי לחם. השעה היתה 6:45 בבוקר, לא רציתי להפריע לשכנים, וידעתי שהמכולת נפתחת מוקדם מאוד. יצאתי לבדוק אם כבר הגיע הזמן, ואוכל לקנות לחם פרוס.

הגברים היו בדרכם לבתיהם מתפילת שחרית, ושכני, פרופסור מ', צעד מולי. מן המקום שבו עמדתי יכולתי לראות בבירור – המכולת היתה חשוכה וסגורה ולא היה בה איש.

מאוכזבת פניתי לאחורי. פרופסור מ' שאל מה קרה. כשאמרתי לו שאני זקוקה ללחם, השיב הפרופסור המלומד בשגרתיות: "לכי מסביב וקחי לך כיכר מהפתח האחורי. המשאית של הלחם בוודאי כבר הגיעה."

הייתי המומה (ובכל זאת הלכתי לאחורי החנות).
ארגזים מלאי שקיות חלב ניצבו שם, וקרטונים עמוסי ככרות
לחם טרי ולחמניות – כולם עומדים לפני שער הברזל שהפריד
בינינו לבין הדלת האחורית של המכולת הנעולה.

שם, רכון על קרטון של לחמניות טריות, היה השכן שלנו,
ד"ר ס'. וכשנשאתי את מבטי ראיתי את מר ב' המבוגר, חבר
נכבד של קהילתנו, מתרחק לאיטו ובידו שקית חלב.

מעבר לעיקול הרחוב, נגלה אז לעינינו בעל החנות
מתקרב. עמדתי שם, נדהמת ומחכה לו, לא מאמינה לכל
המראה הזה שראו עיני.

בעודו פותח את הבריחים האחוריים של חנות המכולת
שלו כדי להכניס פנימה את הסחורה הממתינה, הוא חיך
בברכה לעבר שכן נוסף שהלך משם, ולחמניות בידו.

שילמתי עבור הלחם הפרוס שלי, ושאלתי אם זה כך בכל
בוקר.

בעל המכולת הסביר שהוא פותח את החנות רק אחרי
שהגברים חוזרים מבית הכנסת. הם לוקחים אפוא בדרכם
את מה שהם צריכים מהסחורה, שהונחה על ידי משאיות
ההובלה ליד הדלת האחורית, ונשותיהם באות במשך היום
ומשלמות על מה שהם לקחו.

פשוט כך. מין שכונה כזאת, ומין ארץ כזאת מוזרה
שיכולים להתרחש בה דברים שכאלה. ובעל מכולת אחד,

שמנהל עסק בצורה כזאת, בטוח שכל אחד, כל עובר ושב
– הרי הוא יהודי – ישלם עבור "קנייתו" בהמשך.
בוקר טוב לכולם.

טרמפ, גברת?

חברתי שרה ו' יצאה לערוך את הקניה השבועית שלה בצרכניה הממוקמת כרבע שעת־הליכה מביתה.

לשרה יש ב"ה משפחה לא־קטנה, וקנייתה היתה גדולה דיה להצריך משלוח. לשרה אין מכונית, מזג האוויר היה נאה ביותר, ועגלת־התינוקות־הכפולה יחד עם ארבעת הילדים ההולכים עם שרה – עשו את הנסיעה באוטובוס מסובכת למדי. שרה החליטה ללכת ברגל הביתה. המשלוח יגיע אחר כך לביתה.

חמש דקות לאחר יציאתם מן החנות, בעודם הולכים לאיטם בדרך (ילדיה של שרה התחילו להתעייף ולהתלונן), הקפיצה אותם צפירה רמה של משאית, חוזרת ונשנית, ממש בקרבתם.

שרה לא היתה רגילה לשמוע צפירות כאלה, במיוחד לא בשכונות מגורים, והיא הביטה סביבה, מחפשת את מקור הצפירות ואת סיבתן. מעבר לכביש, ממש מול שרה וילדיה, עמדה המשאית, ראשו של הנהג מציץ מן החלון והוא מנופף בזרועו בתנועות נמרצות. ברגע שהופנתה אליו תשומת לב, קפץ הנהג וירד מן המשאית.

בעוד הוא חוצה את הכביש לעברה קלטה שרה פתאום, שזהו האיש העובד בצרכניה שיצאה ממנה דקות קודם. "גברת," הוא אמר, "אני מביא את המשלוח לבית שלך, אולי

תעלי עם הילדים ויהיה לך טרמפ הביתה".

שרה היתה המומה, אך הנהג לא ביזבז זמן. בראותו את הסוסיה הניף את העגלה הכפולה שלה, העמיס אותה אל בטן המשאית וסייע לילדים לטפס ולעלות.

ארבעת ילדיה הקטנים של שרה זכו בחווית־נסיעה שלא ישכחו זמן רב. ושרה זכתה במעשה חסד ירושלמי "פשוט", שאותו לא תשכח לעולם.

שום חוש לעסקים

ג'ולי ג' עלתה לארץ לפני שנתיים, ולכן לא פלא שהיא בינתיים לא מפסיקה להתפלא.

בקליפורניה, שם דרה ג'ולי והחלה לבנות את ביתה, ידעו כל בעלי החנויות, שכדי להגיע להצלחה בעסקים עליהם לשכנע את הלקוחות לרכוש מוצרים חדשים. זאת אומרת... כל מוכר ידע ששווה לפחות לנסות להביא לקוח לקניית מוצר.

אבל אז הגיעה ג'ולי לגור בארץ...

הכל התחיל כשהמקצפים של המערבל הידני שלה נשברו. היא קנתה חדשים, אבל כמה חודשים אחר כך, תוך כדי הכנת עוגה, נתקעו המקצפים וננעלו במקומם. ג'ולי נאלצה לקחת את המכשיר כולו לחנות מכשירי חשמל, שמציעה גם שירות תיקונים. ג'ולי היתה מרוצה שבעל החנות ניגש ישירות לבדיקת המכשיר, בלי לפתוח בהסבר על כך שהוא מדגם ישן וכדאי לה לקנות חדש במקום להשקיע בתיקון.

הוא אמר שהיא זקוקה לחלק-חילוף פנימי, והוסיף שלא ניתן בקלות למצוא בארץ את החלק שיתאים למיקסר שלה. לפתע קטע את עצמו והרים את ראשו בהתעוררות.

"יש לך מזל!" הוא אמר לג'ולי, "נזכרתי. ממש אתמול בלילה זרקתי מיקסר מאותו דגם בדיוק. אולי החלק שאת

צריכה תקין. הם עוד לא הוציאו את הזבל."

ובעוד ג'ולי עומדת במקומה בפה פעור, יצא האיש מפתח חנותו, ניגש אל פח הזבל הגדול שעמד בקרבת מקום והחל נובר בתוכו!

הוא מצא את המיקסר שזרק אמש, ניקה אותו, פירק אותו והשקיע חצי שעה במאמצים לתקן את המיקסר של ג'ולי בחלק ה"חדש".

למרבה הצער, לא עלה הדבר בידו, משום שהחלק במיקסר הזה היה שחוק גם הוא.

הוא לא ביקש מג'ולי תשלום כלשהו, משום שהוא לא תיקן את המכשיר שלה. הוא לא ביקש שכר על טרחתו ומאמציו. הוא לא ביקש שכר על הזמן שהשקיע, וגם לא על נבירתו בפח הזבל. נוסף לכל זה, הוא לא הציע לה ממיטב המערבלים שבחנותו, ולא שכנע אותה לקנות אצלו!

ג'ולי יצאה מהחנות המומה למדי וקצת מבולבלת, ורק אחר כך חשבה לשוב על עקבותיה ולקנות מערביל חדש מאותו איש מוזר, שאין לו שום חוש לעסקים.

חיילנו הנעדר

אימה ואסון מטילים את צילם בכל מקום בעולם – את זה אנחנו יודעים. ההבדל הוא בתגובה הציבורית.

אתם כולכם זוכרים בוודאי את ימי העדרותו של החייל החטוף, נחשון מרדכי וקסמן, השם יקום דמו.

לפעמים כדאי לרענן את הזיכרון ולחמם את הלב בזכרון אותם ימים, וחום הלב בעינו יעמוד, למרות סופו המר של הסיפור.

כדאי להיזכר, שאפילו פוליטיקאים מן השמאל הקיצוני של המפה הישראלית, אשר בנו את הקריירה שלהם (וכנראה גם את חייהם) על ניסיון לטשטש את ההבדל בין יהודים לערבים, הכריזו לפתע פתאום ש"על הערבים להבין – שכולנו – נחשון וקסמן".

אמירת ספרי תהלים בשלמותם התארגנה יום יום על ידי ידידים של משפחת וקסמן בכל שכונות ירושלים. תפילות המונים בכותל, שכללו יהודים דתיים וגם כאלה שאינם מתקראים דתיים, התקיימו בעקבות בקשתו של אבי הנעדר.

הרב הראשי לישראל קרא לכל העם בארץ לומר שלושה פרקי תהלים מסוימים עבור שובו בשלום של נחשון מרדכי וקסמן.

כל זה אולי זכור לכם, ואולי אתם אפילו מרגישים, שכל

קהילה יהודית ברחבי העולם היתה מגיבה בצורה דומה לצרה מסוג זה. אך ב-11 בלילה קיבלתי טלפון נרגש מחברתי אנה ס' אשר עלתה לארץ שש שנים קודם לכן. היא שבה זה עתה מקנייה שבועית בצרכניה ומיהרה להתקשר אלי.

היא היתה בצרכניית-ענק ירושלמית אשר נוסדה ע"י מפלגה חרדית עבור משפחות אברכים ובני תורה.

כל קונה בחנות, אשר שילם עבור קנייתו בקופה, קיבל עם העודף והחשבונית עותק מודפס של שלושת פרקי התהלים, והשם שיש להתפלל עבורו: נחשון מרדכי בן אסתר גיטל.

אינני יודעת בדיוק מה הרשים את אנה יותר: חלוקת הפרקים המודפסים שעות ספורות בלבד לאחר הקריאה המתוקשרת לומר אותם, או העובדה שהמפלגה המנהלת את הצרכנייה איננה מזוהה עם שמיעה להוראות הרב הראשי לישראל, אך בכל זאת מצאה לנכון להורות על חלוקה זו.

אולי זה פשוט שבצרכניה רגילה מחלקים דפי תהלים. מעולם לא ראתה כזאת בחו"ל.

מה את עושה עניין?

אולי לא כל סיפור-יומיום-בארץ ייגע בנימי לבכם או ימלא את עיניכם בדמעות-גאווה. אבל זה לא מוריד מהערך של אותם רגעים אשר בהם מתרחש משהו מיוחד שמתחשק לספר אותו.

גם אם הוא לא מרעיש עולמות.

כמו, למשל, המזוזות.

אני יודעת שבכל בית יהודי ברחבי העולם יש מזוזה קבועה על המשקוף. אני יודעת גם שכאן בישראל יש מזוזות על כל משקוף של דלת בכל בית חולים ובכל בניין ציבורי ברחבי הארץ. וזה כולל את כל החדרים הפנימיים, המחלקות והמשרדים, אשר לכולם מזוזה בפתחם.

כמובן.

אבל ההשפעה על התת-מודע שלנו – הציפיה לראות מזוזה בכל פתח שהוא – חדרה להבנתי כשסיפרה לי חברתי על שיחתה עם קרובת משפחתה, עולה ותיקה מרוסיה, הנמצאת בארץ עשרים ושלוש שנים.

קרובת המשפחה, העולה מרוסיה, איננה שומרת מצוות (עדיין). היא גרה בבאר שבע בסביבה חילונית, וכל מכריה אינם שומרי תורה. אבל, כמו ברוב תחומי החיים בארץ ישראל, ברגע שמעמיקים מבט אל מתחת לפני השטח, מגלים

רבדים דקים של יהדות שנתהוו במשך שנים של חדירה מן האוויר, כמו באוסמוזה – בכל אחד ובכל דבר.

חברתי סיפרה לדודנית מבאר שבע על הקניון החדש בירושלים, על כך שהיא מעולם לא ראתה כמוהו, גם לא בארצות הברית, ומה שבאמת ראוי לציון – היא המשיכה – הוא שהקניון הזה הוא קניון יהודי: יש מזוזה בפתח כל חנות ובפתח כל מסעדה!

"מה כל כך מיוחד בזה?" הגיבה הדודנית. "בטח שיש מזוזות בכל פתח. יש מזוזה בכל מקום. גם פה בבאר שבע, במרכז הקניות שלנו, יש מזוזה בכל חנות. את רוצה לומר לי שבארצות הברית אין מזוזות בפתחי החנויות?"

האשה הזאת, שגרה בארץ כה הרבה שנים, דמיינה שבכל דלת בעולם יש מזוזה. (ותגידו את האמת, קוראים יקרים ותיקי-הארץ, האם כשאתם מדמיינים פתח דלת באיזשהו חור בעולם – אינכם, בעצם, מדמיינים אותו עם מזוזה?)

כאן בישראל, מזוזות על משקוף הדלת הן כל כך חלק מחיי היומיום, עד שאדם מדמה שככה זה בכל מקום.

אבל זה לא.

והערת שוליים: נעים לראות מזוזה בכל פתח אשר בו אני עוברת – ולא משנה באיזו ארץ אני נמצאת. ויפה שילדי מתרגלים לראות זאת. אבל רק תארו לעצמכם, אילו זכרתי לנשק כל מזוזה בכוונה, מתוך מחשבה שהקב"ה הוא השומר את פתחינו, בכל פעם שאני נכנסת או יוצאת בכל פתח בארץ!

מה יש לומר?

כמה אנשים צעירים ביישוב מבוא חורון פתחו עסק של מכירת מיץ תפוזים טבעי סחוט. המיץ הטרי מעולה בטעמו, כשר למהדרין, ומגיע בקנקן פלסטיק גדול, ג'ריקן. והחלק הטוב ביותר – המיץ נמכר מדלת לדלת, כך שאינני צריכה אפילו לעזוב את ביתי כדי לרכשו.

יש רק בעיה אחת. אני לא תמיד בבית כשהם באים, בשעת ערב כלשהי ביום חמישי.

בשבוע שעבר התמזל מזלי. בדרכה הביתה מן המכולת ראתה בתי הצעירה את האנשים עם מכוניתם המסחרית במרחק בניינים מספר מביתנו, והיא אמרה להם שאנחנו מעוניינים במיץ התפוזים שלהם בכל שבוע. היא קנתה קנקן אחד, אך הם לא רצו למכור לה נוסף בטרם היו בטוחים שיש להם כמות שתספיק לכל הלקוחות שהזמינו. היא נתנה להם את הכתובת שלנו למקרה שיהיה להם בכל זאת עודף מיץ, והביאה הביתה את המיץ שקנתה.

באותו ערב שבנו מאוחר מחתונה. תארו לעצמכם את הפתעתנו כשראינו ליד דלת ביתנו קנקן נוסף של מיץ תפוזים טרי. נעים לראות כזה דבר לאחר ערב מעייף, בייחוד לאחר שכבר שתינו הרבה מן המיץ שבביתנו, והוא מצא חן בעינינו מאוד.

בבוקר שלמחרת ניסיתי ליצור אתם קשר, להודות

להם על אספקת המיץ ולשאול כמה אני חייבת להם ולאן לשלוח את הצ'ק. לא היה מספר טלפון או כתובת על התווית המעוצבת של המיץ, ושיערתי שהם מוכנים לחכות שבוע נוסף לתשלום.

רשמתי לי פתק שאני חייבת להם כסף על קנקן אחד של מיץ וחיכיתי ליום חמישי.

כלומר, עד שנזכרתי שביום חמישי אני הולכת לבר מצווה.

כאדם אחראי, שחונך להשיב חוב מיידית, שמתי שטר של 50 שקל במעטפה, ורשמתי את שם החברה באותיות גדולות על המעטפה עם המילים "עבור מיץ תפוזים!". רשמתי גם בצד שאני חייבת להם עבור קנקן אחד משבוע שעבר, ויחד עם זאת ביקשתי שישאירו לי בבקשה עוד שניים השבוע, ושיודיעו לי בבקשה כמה עולה כל אחד.

הדבקתי את כל האיגרת הזו על דלת ביתי. מכיוון שאנשים רבים באים לדלתנו בכל ערב לבקש צדקה, ומכיוון שגדלתי בארצות הברית, לא מצאתי לנכון להוסיף "הכסף שלכם בתוך המעטפה. אנא קחו והשאירו לי עודף". אבל, העובדה שהכיתוב היה על גבי מעטפה דווקא, בצירוף החוב שהיה לי אצלם, בצירוף הזמנתי לבקבוקי מיץ נוספים, ובצירוף היותי זרה גמורה אשר לא ראתה אותם מעולם, ולא הם אותי... ובכן, לא הייתם חושבים שאנשים שפתחו עסק כדי להרוויח ממנו, ינסו לפחות לפתוח את המעטפה בתקווה

לקבל את הכסף המגיע להם?

שבנו משמחת הבר מצווה וגילינו שני קנקני מיץ תפוזים טרי ליד הדלת, וגם את המעטפה שהשארתי. עכשיו היה רשום עליה מחיר קנקן של מיץ. כשהורדתי את המעטפה מהדלת לבדוק אם יש בה עודף, גיליתי בה את שטר חמישים השקלים שהכנסתי, יושב שם בשלווה. האנשים לא השאירו חשבון של החוב שלי, ולא מספר טלפון או כתובת כדי שאוכל לעשות את החשבון ולשלוח אליהם את הכסף. הם פשוט השאירו את המיץ, ואת מחירו, בלי לציין אפילו שיש לי חוב מצטבר!

מה עוד אפשר לומר על ארץ שבה אנשים נותנים דברים לאנשים זרים ובוטחים בהם שישלמו באיזשהו שלב בעתיד? ומה יש לומר על ארץ שבה משהו יכול להשאיר משהו עבור אדם אחר במקום ציבורי, לא שמור... עבור אדם זר לחלוטין, גם כאשר מדובר בעניין של פרנסה...

שאלו נא ידידים שמכירים את החיים בחוץ לארץ. הדבר פשוט איננו מתקבל על הדעת.

קניות בישראל

משום מה, כשמדובר בחנויות ובעסקים, מפתיע קצת יותר למצוא התחשבות וחסד.

חברתי שרה ו' יצאה בבוקר אחד לקניות בצרכניה מרוחקת. היא ערכה קנייה גדולה עבור משפחתה הברוכה, ותכננה לבקש משלוח, בתקווה שיתבצע ללא תוספת מחיר.

כששילמה עבור כל המצרכים, נאמר לה שאכן היא זכאית למשלוח חינם לביתה, והיא נשאלה באיזו שעה תהיה בבית. היא אמרה שתהיה בבית אחר הצהריים. הם רשמו זאת לעצמם, והיא עזבה את החנות.

למרבה הצער, כשהגיעה שרה הביתה היא קיבלה שיחת טלפון ששיבשה את תוכניותיה. היא שכחה לחלוטין את המשלוח ויצאה לסידורים, בהשאירה בית ריק.

שרה שבה הביתה לפנות ערב וגילתה שהמשלוח הגיע. ארגזי קרטון עמוסי־סחורה מסודרים וסגורים נערמו לגובה על יד דלת ביתה, והיא החלה לפרוק אותם ולהכניסם הביתה.

בעודה מסדרת את מוצרי הקנייה בארונות המטבח, גילתה שרה לפתע שכל מוצרי הבשר שקנתה אינם בנמצא. נראה היה לה, שכל הדברים האחרים שקנתה הובאו בשלמות, והיא החלה לתהות אם מוצרי הבשר נשכחו בחנות

או, מה שלא נראה סביר כלל, נלקחו ממפתן ביתה כשלא היתה שם.

בעודה תוהה על התעלומה, נשמע צילצול בפעמון הדלת. בפתח עמד השליח מן הצרכניה, ובידו חבילת הבשר של שרה.

"לא היית בבית כשהבאנו את המשלוח," הוא הסביר, "ולכן לא השארנו את הבשר. פחדנו שהוא יתקלקל אם ישאר כאן כל היום, או אולי יבואו חתולים, אז לקחנו אותו חזרה לחנות וחשבנו לחזור מאוחר יותר. טוב שאת בבית עכשיו, הנה הבשר שלך."

שרה נדהמה. להתחשבות כזו מאנשי המשלוחים לא פיללה, והם אפילו לא ביקשו ממנה לשלם עבור המשלוח החוזר, שהם נאלצו לבצע משום שהיא לא היתה בבית בשעה המוסכמת מראש!

אבל כאן בארץ דברים כאלה כבר מפתיעים פחות.

כמו גם, למשל, הסיפור השני שסיפרה לי שרה כשחזרה מקנייה ב"צרכניה חרדית" חדשה. צרכנייה חרדית, למי שלא מכיר, היא צרכניה אשר בה כל המוצרים הנמכרים כשרים למהדרין.

ומה סיפרה לי שרה?

שבזמן הסיבוב שלה בין טורי המצרכים בחנות, היא

שמעה מדי פעם הודעה במערכת הכריזה של הצרכניה,
המכריזה על מבצעים והנחות ומוצרים מוזלים "רק היום".

לפתע, שב הקול הסמכותי להרעים ברמקול – אבל הפעם
הוא הודיע על מניין לתפילת מנחה שמתארגן ליד הדלת
האחורית של החנות, לכל מי שעוד לא התפלל מנחה.

(באמת, שרה, אילו סיפורים... מה כל כך מפתיע? עוד
לא עיכלת את זה שאת בארץ-ישראל?)

פרק רביעי: במונית...

אולי תצטרכי עוד

הסיפור הזה קרה לבתי פנינה ב' בקיץ האחרון.

נותרו רק מספר ימים עד לתום הקיץ, ופנינה רצתה מאוד לנסוע לים.

גיסתה סיפרה לה שהיא נוסעת לחוף נפרד בתל אביב, בהסעה פרטית עם קבוצת נשים, מהעיר העתיקה בירושלים. פנינה שאלה אם יש מקום גם בשבילה והודיעה שהיא מצטרפת.

פנינה היתה נרגשת למדי מהנסיעה לים, גם משום שלקחה עימה את התינוק בן תשעת החודשים. היא היתה בטוחה שהוא ממש יתלהב מהים, וגיסתה אמרה שהיא מביאה עמה את אחיותיה הקטנות, שבוודאי תשמחנה לעזור בשמרטפות.

הכל היה מתוכנן ומאורגן: פנינה תצא מהעבודה אל ההסעה, והאוטובוס יעצור ביציאה מירושלים ויאסוף אותה ואת בנה.

פנינה עובדת בקרבת־מקום לביתה, ובעלה היה בבית באותו יום, על כן הוחלט שהוא יביא את התינוק אליה לפני שתצא מהעבודה. כשהגיע עזריאל למקום העבודה של פנינה, הבינו פתאום שניהם שעגלת התינוק מיותרת ורק תקשה על פנינה בנסיעה לים. עזריאל לקח איפוא את העגלה הריקה

הביתה, וגם את התיק המוצמד לעגלה, והשאיר לפנינה רק את התינוק ושקית עם טיטולים.

עד מהרה סיימה פנינה את התארגנותה והייתה מוכנה לצאת.

כשיצאה אל הרחוב הבחינה פנינה שהשעה מאוחרת והחלה לחשוש שמא תפסיד את ההסעה. באותו רגע התקרבה מונית למקום עמידתה של פנינה, והיא הניפה את ידה ועצרה אותה.

נהג המונית הביא אותה בתוך דקות ספורות אל התחנה שבה היה עליה לחכות להסעה. כשפנינה הושיטה יד אל ארנקה על מנת לשלם עבור המונית, היא קלטה לפתע שהשאירה את הארנק בתיק של העגלה. כלומר, אין לה כסף לשלם לנהג על הנסיעה במוניתו.

פנינה היתה מבוהלת למדי, אך בקול רגוע כמיטב יכולתה סיפרה לנהג את כל העניין ושאלה אם יואיל להסכים לקבל את הכסף לביתו בדואר מחר, משום שאם תצטרך לשוב הביתה עכשיו ולקחת את ארנקה היא תפסיד את האוטובוס לתל אביב.

הנהג הסכים בלי לעשות עניין, ונתן לה את שמו ואת כתובתו כדי שתשלח לו את הכסף.

פנינה הודתה לו מעומק לבה. בעודה פותחת את דלת המונית ומתחילה להתארגן עם התינוק, אמר פתאום הנהג:

"רגע אחד. אין לך אגורה, איך תשלמי להסעה הזאת, ומה אם יהיו לך הוצאות בים?"

למען האמת, פנינה עוד לא הספיקה לחשוב על זה, אך היא מיהרה להשיב: "תודה רבה, אל תדאג, בעזרת השם יהיה לגיסתי כסף להלוות לי, היא נוסעת אתי."

אך תשובתה לא סיפקה את הנהג, והוא הושיט שטר של חמישים שקלים לפנינה באמרו, "אל תקחי סיכון, קחי חמישים שקל, ותחזירי לי אחר כך."

פנינה לא מצאה מילים להגיב. הנהג אינו מכיר אותה כלל, והוא לא רק נותן בה אמון שתשלם לו על הנסיעה, אלא גם דואג לה ולתינוקה עד כדי כך שהוא מלווה לה כסף להוצאות בלתי צפויות בחוף הים!

לאחר כמה נסיונות לדחות את הצעתו ואת דאגתו, קיבלה פנינה בהכרת הטוב את הכסף, שלמען האמת היה ממש במקומו. לא נעים לצאת לנסיעה בין עירונית בלי פרוטה, גם כשנוסעים עם קרובת משפחה.

פנינה לא סיימה בזאת את העניין, היא בקשה מהנהג לנסוע לביתה – היא נתנה לו את הכתובת המדוייקת – ולומר לבעלה שהיא חייבת לו כסף.

הנהג הסס והיה נבוך במקצת. הוא שאל אם עזריאל יאמין לו ויתן לו את הכסף. פנינה השיבה שהיא בטוחה בכך, וגם הורתה לנהג להפעיל את המונה עד ביתה.

פנינה הספיקה את ההסעה לחוף הים, היא הגיעה לשלום, והתינוק – ראו זה פלא – הוא נהנה באמת! היא השתמשה בכסף שנותר מהלוואת נהג המונית כדי להגיע לביתה בתוך ירושלים, לאחר שירדה מן ההסעה.

והנהג קיבל את כספו בחזרה.

ועזריאל... טוב, הוא עבר בוקר מצחיק למדי, משום שכבר בתחילת הסיפור הוא שם לב שהארנק של פנינה נמצא בתיק של העגלה, וביסודיות האופיינית לו העביר את הארנק לשקית הטיטולים!

אבל גם אחרי ששמעה זאת, לא הצטערה פנינה על כל הבלגן. היא לא היתה רוצה להפסיד את החוויה הזו.

טרמפ

הסיפור הזה קרה לאחרונה לבנה של חברתי, שמו אריה ו'.

אריה בן חמש עשרה, וחוזר הביתה מלימודו בישיבה כל יום להפסקת הצהריים. אחרי ארוחת צהריים הוא חוזר לישיבה באוטובוס.

בשבוע שעבר עזב אריה את ביתו אחר הצהריים בזמן הרגיל, אך תוך כדי הליכה לתחנת האוטובוס הוא ראה את האוטובוס חולף על פניו ונוסע. אריה פתח בריצה מהירה, מקווה להשיג את האוטובוס בתחנה הבאה, אך הדבר לא עלה בידו. הוא חדל לרוץ ועבר להליכה איטית, כשהוא צופה מאוכזב באוטובוס המתרחק.

באותו רגע, נעצרה מונית ממש לצדו של אריה, והנהג, יהודי גלוי־ראש, צפר לו. "בוא, תיכנס!" החווה בידו נמרצות, "אני אקח אותך לתחנה הבאה ותשיג אותו."

"תודה", אמר אריה ונענע בראשו לשלילה, "אין לי כסף."

הנהג השתיק את סירובו בחוסר סבלנות, "אני לא מדבר על כסף, בוא מהר, אני אקפיץ אותך."

אסיר תודה מיהר אריה להיכנס למושב הנוסע, והמונית דהרה קדימה.

למרבה אכזבתם של הנער והנהג, הם הגיעו לתחנה הבאה שניות מספר לאחר שהאוטובוס עזב אותה.

בלי מילה המשיך הנהג את המרדף אחר האוטובוס של אריה, הפעם גומא מרחק גדול יותר כדי להגיע לתחנה הבאה. בינתיים, בחלון, קלטה פתאום עינו של אריה את חברו יוצא מביתו, בדרך לישיבה גם הוא, והוא אינו יודע אפילו שהאוטובוס הקדים היום ו"ברח לו".

"הי, הנה חבר שלי," פלט אריה, "גם הוא הפסיד."

הנהג עצר בחריקת בלמים, הם קראו למוישי, ההמום מעט, להיכנס ונסעו הלאה.

הפעם הגיעו הנהג ונוסעיו אל התחנה ממש כשהאוטובוס החל לפנות ממנה. הנהג החל אז לצפור בחוזקה ולנופף בידו מבעד לחלון, ואחר כך עבר נתיב, עקף את האוטובוס משמאל ו"נתקע" בדרכו כדי למנוע אותו מלעזוב את התחנה. רק אז שיחרר את נוסעי־החינם שלו, והם מיהרו לתפוס את האוטובוס.

אקווה, כי הם לא ביזבוזו זמן רב על סיפור המעשה המופלא לחבריהם, ולא הפסידו דקה אחת של לימוד תורה.

ואני למדתי, מעבר לגמילות החסדים (שאני משתדלת לעשות בזמן פנוי, ובכספי המעשר שלי), את האפשרות לעשיית חסד על ידי אותם כלים מסוימים שיש לאדם לצורך פרנסתו. כשאדם מוצא לו דרך פרנסה, גדלות היא לומר:

"עכשיו אעבוד חינוך – אף שאני יכול עכשיו להרוויח כסף".

ובזאת זכה הנהג גם למנוע ביטול תורה!

טנדר משיב אבידה

ברכי ק' עלתה לארץ עם משפחתה הברוכה לפני כשלוש שנים. למזלנו, היא נכנסה לגור בשכונה שלנו. ברכי ידועה כאשה שתמיד מוכנה ושמחה לעזור בכל זמן ובכל מקום שבו זקוקים לה. היא גם מעודדת את ילדיה להיות מסבירי-פנים וגומלי חסדים. אז אם כך אולי זה לא מפתיע...

כפי שאפשר לצפות, ילדיה של ברכי, העולים הקטנים, נאצרו להקדיש זמן רב ללימודיהם, מכיוון שאפילו הבנים, שלמדו ב'חדרים' בארצות הברית, גילו שיש להם הרבה להתקדם כדי להגיע לרמה הכיתתית, כאשר מדובר בקריאת השפה העברית ובדיבור בה כל היום כולו.

ובכן, "הכנת שיעורי בית" בבית משפחת ק' היתה חשובה ביותר ודרשה השקעה רבה.

בנה של ברכי, הלומד בכתה א', נוסע כל יום ל'חדר' ובחזרה ממנו בטנדר. באותו אחר-צהריים, כשבנה נכנס הביתה, גילתה ברכי מיד שמשחו חסר: הוא לא החזיק את ילקוטו. לאחר כמה שאלות, התבררה התמונה העגומה: הוא פשוט שכח את הילקוט בטנדר.

רכוש שנשכח בארצות הברית, אפילו בהסעת ילדים, לא תמיד היה חוזר לבעליו, אבל ברכי קיוותה שכאן אולי זה יהיה אחרת.

היא טלפנה לחברת ההסעות, והאיש במשרד דיבר עם הנהג במערכת הקשר הפנימית של החברה, בעוד ברכי שומעת את השיחה.

תוך דקה אישר נהג הטנדר שאכן, הילקוט נמצא ברכב שלו. ברכי נשמה נשימת רווחה ועמדה לבקש שישמור את הילקוט לצדו כדי להחזירו לבנה למחרת – אך שמעה לפתע את קולו של האיש במשרד. היא לא האמינה: הוא שאל את נהג הטנדר אם יוכל להביא את הילקוט עכשיו אליה!

"סיימתי כבר את המסלול," ענה הנהג, באמרו בעצם שהוא רוצה ללכת הביתה כי סיים את עבודתו להיום, מה שנשמע לברכי הגיוני עד מאוד.

אך האיש במשרד לא ויתר: "לך, לך תחזור ותביא לילד את התיק, שהוא יוכל לעשות שיעורי בית."

ברכי נדהמה: האיש לא הכיר אותה כלל, מנין ידע כמה חשובה ההכנה הקבועה של שיעורי הבית אצל בנה במיוחד? ואיך, בכלל, אפשר לבקש דבר כזה מנהג שכיר? הרי אין זו אשמתו שהילקוט נשכח?

בתוך זמן לא ארוך הובא הילקוט של בנה אל פתח ביתה ממש.

אולי, אולי היה זה המבטא שלה שהסגיר... ואולי פשוט רגישות ופשטות האופייניות ליהודי ארץ ישראל.

לא לוקח כסף

חברתי ארלין ח' היא אשה צדיקה. מסוג אותן צדיקות אמיתיות, שעוסקות במעשי צדקה וחסד שמונה-עשרה שעות ביממה. פעם, כשהזכרתי משהו מסוג זה באוזניה, היא אמרה ברצינות: "לא, אני לא עושה חסד שמונה עשרה שעות כל יום. אני לא עושה יותר משתיים-עשרה, וביום ששי אני לא עושה בכלל, אני רק מבשלת לשבת."

כזאת היא חברתי ארלין.

וזהו סיפור אמיתי שקרה לה לפני כמה ימים. אחד ממעשי החסד הרבים שארלין עושה הוא עזרה למשפחות הזקוקות למזון: היא אוספת כסף עבורן, ומשלמת מראש לאטליז כדי שאותם אנשים יוכלו להיכנס בראש מורם לחנות ולקחת את העופות "שלהם"; היא משאירה כסף אצל הירקן כדי שמשפחות אחרות יוכלו לקנות פירות יפים במיוחד לשבת, ולפרקים היא משלמת את חשבון המכולת החודשי של משפחה שאיננה מסוגלת לשלמו.

כזאת היא חברתי ארלין.

ולכן לא שאלתי יותר מדי שאלות על פרטי הסיפור הארצישראלי שסיפרה לי אתמול.

לארלין קשר הדוק עם ארגון "יד אליעזר", המחלק סלי מזון לאלפי משפחות נזקקות בכל חודש. מדובר בארגונים

מלאים קופסאות שימורים, בקבוקי שמן ומוצרי־יסוד נוספים. כל אותן משפחות של "יד אליעזר" הן משפחות יהודיות כשרות, אשר נבדקו ביסודיות על ידי הארגון לפני צירופן לרשימת מקבלות־הסיוע.

ידוע לי שארלין מסייעת לפעמים למשפחות להיכלל באותה רשימה של "יד אליעזר", ולכן לא הופתעתי כל כך כשהיא סיפרה לי, שהיא נוסעת בקביעות לקחת ארגזי מזון עבור שתי משפחות שאינן יכולות לקחת את הארגזים בעצמן. משפחה אחת היא משפחה ברוכת ילדים, ואבי המשפחה הוא "בעייתי", יש לו בעיות רגשיות והוא לא ייקח את הארגזים; המשפחה השנייה היא משפחה של אשה גרושה, מטופלת בילדים קטנים, עם בעיות בריאות רציניות ובלי מכרים שיכולים לעזור לה לשאת את הארגזים הכבדים.

מכיוון ששתי המשפחות גרות הרחק מתחנת החלוקה של "יד אליעזר", ולבנה של ארלין יש רכב, נוסעים ארלין ובנה בכל חודש, בנה לוקח את הארגזים ומביא אותם אל בתי אותן משפחות הגרות בקצה השני של העיר.

בשבוע שעבר, נאלץ בנה של ארלין לצאת לפגישה חשובה, שנועדה להסתיים רק אחרי שתחנת החלוקה תיסגר. ארלין החליטה שהיא תיסע בעצמה באוטובוס לקחת את הארגזים לביתה, ובנה יגיע בערב להעביר אותן למשפחות.

אבל הארגזים – עמוסים מלאי חודשי של שמן, סוכר וקמח, קופסאות שימורים גדולות של זיתים וחמוצים וכל

מיני מוצרי מזון נוספים – היו כבדים מכדי שארלין תוכל לשאתם. היא החליטה להזמין מונית שתיקח אותה לביתה, ואדם אחד נחמד שעבר ליד תחנת החלוקה סייע לה לשאת אותם אל שפת המדרכה.

תוך דקות אחדות הגיעה המונית, נהוגה בידי עונד-עגיל צעיר. הוא לא רטן על כל הארגזים הכבדים וגם לא ביקש סכום נוסף על הסעתם (דבר שהוא זכותו הלגיטימית על פי חוק), אלא רק העמיס אותם בתא המטען.

בעודם נוסעים לדרכם, שאל הנהג את ארלין לאן היא לוקחת את כל האוכל. ארלין הסבירה שהמזון מיועד לשתי משפחות גדולות שאין להן מפרנס ואין גם מי שיבוא לקחת עבורן את הארגזים, והיא סיפרה לו קצת על "יד אליעזר" ועל המשפחות.

כשהגיעה לבניין שלה, הבחינה ארלין שאין בארנקה די כסף לשלם את סכום הנסיעה, על כן מיהרה לעלות במדרגות לביתה להביא את הסכום הנדרש. בינתיים, עמל הנהג לפרוק את הארגזים מרכבו.

להפתעתה ולשמחתה של ארלין, כשירדה במדרגות היא ראתה שהנהג גם הביא את הארגזים אל תוך הכניסה של הבניין, שהייתה מרוחקת למדי ממקום חנייתו. עודה ממהרת אל החנייה להודות לו ולשלם לו עבור הנסיעה, היא נדהמה לראות שהמקום ריק: אין נהג ואין מונית. הם נעלמו.

לאחר כמה דקות של המתנה עלתה ארלין לביתה

וטלפנה מיד לחברת המוניות (היא השאירה, כמובן, את הארגזים למטה בבנין עד שבנה יבוא לקחתם. איש לא יגנוב אותם – הרי היא גרה בארץ!).

ארלין מסרה את כתובתה לאיש במשרד החברה והסבירה שהמונית שנסעה בה עזבה מבלי שהספיקה לשלם לנהג. היא שמעה אותו יוצר קשר עם הנהג במכשירי הקשר שלהם ואומר: "יעקב, האשה טוענת ששכחת לקחת ממנה כסף על הנסיעה."

עודה מחזיקה בשפופרת, שמעה ארלין גם את תשובתו של הנהג בקשר. כן, אותו נהג שלא הכיר את ארלין מעולם, ולא ידע דבר על "יד אליעזר" עד לאותו יום.

היא שמעה אותו אומר: "האשה מרחוב ת"? אני לא לוקח שום כסף מהאשה הזאת. תמסור לה לתת לצדקה אם היא רוצה."

יעלה לך פחות

לא קל לגדל ילדים, ועוד פחות קל לגדל ילדים לבד. אבל במיוחד בארץ ישראל מראה לנו הקב"ה שאנו אף פעם לא לבד.

חברתי פייגי פ' היא גרושה ומגדלת לבדה את חמשת ילדיה. בנה הבכור לומד בישיבה פנימייתית ליד תל אביב.

השנים שלפני הגירושין היו שנים קשות מאוד, קשות יותר מהשנים שאחר כך, ובנה בכורה של פייגי הושפע מאוד מכל המרידות והאכזבות של אותה תקופה, ולא לטובה. הוא היה עכשיו בן-עשרה מרדן שהסב הרבה דאגה וצער לאמו ולרבותיו.

פייגי, אם מסורה ואחראית, ארגנה לבנה מפגשי הכוונה וסיוע עם פסיכולוגים. המפגשים נערכו בעיר מגוריו של הנער, בירושלים, משום שמומנו דרך קופת חולים, ועל כן היה בנה של פייגי שב לירושלים לכל מפגש שכזה. לפי שבועות מספר שב בנה של פייגי לירושלים לתור שנקבע עבורו ליום ששי בבוקר, אך לאחר סיום המפגש, לא שב הנער הביתה, והוא גם לא נסע חזרה לישיבה כפי שתוכנן. הוא ניצב בפתח בית אמו בשעה 1.30 אחר הצהריים! וזאת בשעה שכניסת השבת היתה קצת אחרי 4.00.

פייגי היתה לחוצה מאוד. היא ידעה שעבור ילד כזה חשוב במיוחד לא לשנות סדרים ולא להפסיד שבת בישיבה.

על כן, הזמינה לו מונית "ספיישל" שתחזיר אותו לישיבה. לפייגי אין תקציב מיותר אף פעם, אך היא הרגישה שזה הדבר הנכון לעשותו, משום שהיה מאוחר מכדי לנסוע באוטובוס או במונית שרות ולהגיע בזמן.

תוך כמה דקות הגיע נהג המונית.

פייגי רכנה אל חלון הנהג כשנכנס בנה למונית, והורתה לו בקול מתוח: "קח אותו ישר לכתובת, ואל תתן לו לשכנע אותך לנסוע למקום אחר. אל תלך ימינה או שמאלה, רק ישר לישיבה!"

הנהג הבין ואמר: "אני אקח אותו, ואני אדבר אתו, ומיד נפנה אל הנוסע הצעיר: "למה אתה עושה בעיות לאמא?" גער בו, "איפה היית כל היום שאתה נוסע לישיבה כל כך מאוחר? אתה יודע כמה עולה מונית לתל אביב?"

אחר החזיר פניו אל פייגי ההמומה ושאל: "גברת, את בטוחה שאת רוצה לשלוח אותו במונית ולא להשאיר אותו בבית לשבת ולשלוח אותו במוצאי שבת באוטובוס? מגיע לו להיסחב קצת באוטובוס, וזה עולה הרבה פחות כסף."

את הדו־שיח הזה בדקתי עם פייגי אחרי שרשמתי אותו והיא אישרה כל מילה.

הנהג והנער נסעו לדרכם, ולאחר "שיחה" שנתן הנהג לבנה של פייגי, הספיקו שניהם להגיע ליעדיהם לפני כניסת השבת.

ואם הסיפור הזה נראה לכם לא מפתיע או לא מרגש,
דברו עם פייגי. היא הרגישה אחרת אחרי השיחה עם
הנהג האוהד. ואתם? אתם פשוט גרים פה זמן כה רב עד
שהתרגלתם.

מאחלים יותר

כל כך הרבה אפשר ללמוד מהאנשים בארץ ישראל. חיי היומיום הם לפעמים ממש בית ספר לחיים.

חברתי שרה ו' היתה בדרך לחתונה. מכיוון שלא מצאה שמרטף לילדים, היא לקחה את שלושתם עמה (וזהו, דרך אגב, עוד אחד מהדברים המדהימים בחיים בארץ ישראל: בארץ אשר בה ממוצע המשכורות נמוך באופן משמעותי מזה אשר בארצות הברית או באנגליה, רוב ההזמנות לחתונה נשלחות בלי כרטיס המבקש אישור השתתפות ודיווח על מספר המשתתפים. מה שאומר, שעל פי המקובל והמוסכם, הזמנה שנשלחה אליך כוללת את ילדיך, הוריך, הסבא והסבתא שלך, או כל אדם שאתה רוצה לצרף אליך ולשתף בשמחה).

שרה וילדיה נדחסו כולם למונית ובתוך דקות ספורות עברו את המרחק הקצר עד לאולם. כשרצתה שרה לשלם לנהג המונית, היא גילתה שסכום הכסף היחיד שהיה בארנקא הוא שטר גדול מאוד...

שרה ידעה שהנהג יצטרך למנות לה סכום גבוה של עודף, ואולי אפילו ייאלץ לתת לה את כל המטבעות הקטנות שברשותו, והיא התנצלה שאין לה כסף קטן יותר.

ותגובת הנהג?

”הלוואי שהשם יתן לך ברכה ותמיד תמיד יהיה לך כסף
גדול!”

שה' יברך אותך ותמיד...

יום רגיל

לא ייתכן שיש עוד מקום בעולם עם כל כך הרבה הזדמנויות לשמחה אמיתית. כלומר, כמעט כל דבר שאתה עושה בארץ ישראל מותיר אותך בתחושה של שביעות רצון עמוקה, המגיעה בדרך כלל ממפגש משמעותי במיוחד.

כן, זה קרה לי היום שוב. נכנסתי למונית לנסיעה פשוטה, והגעתי... אבל רגע, בואו נתחיל מהתחלה.

פעם בשבוע מגיעה לביתי עוזרת ומנקה את הבית במשך שעותיים-שלוש. העוזרת שלי הזמינה אותי ליחלאקה' (שמחת התספורת הראשונה שעושים לילד בגיל שלוש) של הנכד שלה. האירוע נועד להיות ליד קבר שמואל הנביא, שנמצא במרחק רבע שעה של נסיעה מביתי. ולא הכרתי אוטובוס שנוסע לשם.

בהיותי בארץ כבר עשרים וחמש שנה, קיבלתי זאת כמובן מאליו שהעוזרת שלי מזמינה אותי להתכנסות המשפחתית שלה. וידעתי מהכרתי איתה, שהיא תשמח באמת לראות את פני ולדעת שהקדשתי זמן להשתתף בשמחתה. לא, לא היתה זו הזמנת-נימוס בעלמא.

הזמנתי מונית ונסעתי.

עד כאן הכל רגיל, כן?

קבעתי עם הנהג שהוא יסיע אותי לשם, יחכה 15 דקות,

ויחזיר אותי הביתה. סיכמנו על מחיר ויצאנו לדרך – לקבר שמואל הנביא.

בדרך דיברנו קצת בענייני פוליטיקה, וכשהגענו לשם, הזמנתי אותו להיכנס ולשתות משהו בינתיים (אני מתחילה להיות ממש צברית – אני יודעת שהעוזרת שלי היתה כועסת עלי אילולא הזמנתי אותו להיכנס). בצאתו מן הרכב שמת לי לב שהוא מניח על ראשו כיפת קטיפה כחולה.

אשה שפגשתי שם יעצה לי לרדת לקבר עצמו לכמה דקות, עד לתחילת טקס התספורת. עשיתי כעצתה וירדתי במדרגות אבן רבות, צרות ותלולות. לאחר תפילה קצרה מעומק הלב פניתי לשוב על עקבותי במעלה המדרגות, ופגשתי מישהו יורד אל הקבר – נהג המונית שלי.

”שתי דקות, אם כבר אנחנו כאן...” הוא אמר. ”בסדר?”

אמרתי לו, כמובן, שיתפלל בנחת וזה בסדר גמור מצדי.

ואז, אחרי ברכות מזל טוב לבביות לעוזרת שלי ולמשפחתה, חזרתי למונית. בעליה פתח את תא המטען שלה והוציא ממנו מכל מים... ונטל את ידיו, כפי ההלכה לאחר ביקור בקבר.

בדרך הביתה שוחחנו על המצב הפוליטי בארץ, המעיד בלי הרף, שאין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים. כשהגענו לביתי, היה הנהג מעוניין לקבל ממני כמה קלטות של הרב אמנון יצחק. נתתי לו קלטות הדנות בייחודיותו של

עם ישראל ובאחדותו.

כשפסעתי לעבר דלת ביתי ידעתי בבירור שרק בארץ-
ישראל יכול להיות לי כזה יום מיוחד שהוא רגיל לחלוטין.

לעולם אין לדעת

כתושבת ירושלים, לא חשתי מעולם צורך ברכב משלי. מערך האוטובוסים מוצלח מאוד, וכשצריך אני מזמינה מונית.

מצב עניינים זה פותח בפני אפשרויות לחוויות מגוונות ביותר.

באותו יום, לפני חודשים מספר, היה לי "ערב-כפול-שמחות" כזה – בר מצווה וחתונה באותו ערב. האירועים התקיימו בשני קצות העיר, והחלטתי לא ללכת לחתונה, שהיתה מרוחקת יותר. אולם כאשר עזבתי את אולם הבר-מצווה, מצאתי את עצמי עומדת מול תחנת מוניות.

איך יכולתי להעלים עין מהזדמנות כה ברורה של השגת מצווה נוספת?

החלטתי לא לחסוך הפעם והרגשתי די צדיקה כשחישבתי את צעדי: החתונה התקיימה אי-שם במקום נידח, וידעתי שלעולם לא אמצא ליד האולם ההוא מונית שתיקח אותי חזרה. אפילו תחנת אוטובוס היתה מרוחקת רבע שעה ממנו! ובכן, אשכור מונית שתסיע אותי לשם, תחכה לי רבע שעה בעודי משתתפת בשמחה, ותיקח אותי הביתה.

האיש מאחורי האשנב של התחנה הציע לי מחיר סביר, והאדם שחשבתי שהוא הנהג נראה לי אדם נחמד. לכן לא

חששתי לנסוע במוניתו לבדנו – רק בני ואני, על אף שמעולם לא נסעתי במונית של החברה הזאת, וידעתי שזו נסיעה ארוכה בלילה חשוך מאוד והדרך לאולם מתפתלת לאורך כבישים ריקים וארוכים וללא תאורה הולמת.

הודיתי לפקיד והתחלתי ללכת לכיוון המונית החונה. ומי יוצא מן המשרד ומתיישב מאחורי ההגה של המונית שלי? גבר צעיר ששערו מסורק לאחור ומשוח בשמן, ציפורניו ארוכות להבהיל, עגיל באזנו השמאלית, והוא לבוש גופיה ששרווליה מופשלים למעלה עד לכתפיו.

בשלב זה לא הייתי מסוגלת בשום אופן לחשוב על דרך נאותה להיחלץ מהמצב, אז פשוט "הזכרתי" בדממה לקב"ה שאני בדרכי לעשות מצווה, נכנסתי למונית, ויצאנו לדרך.

התחלנו לנסוע, ובמהרה הותרנו הרחק מאחורינו את אורות העולם המיושב. בעודי משתאה על המרחקים שגמאנו, ומתפעמת מהיופי ומהדממה של הדרכים ההרריות ומן האורות המנצנצים מרחוק, שכחתי לרגע את מצבי (ואת האדם שהייתי עמו) ופלטתי: "זאת באמת ירושלים עדיין?" (כלומר, האם ירושלים באמת התרחבה כל כך?)

נהג המונית שלי, ארוך הציפורניים ומשומן-השער, השיב בפשטות: "כן, ירושלים. הם עושים פה פורים רק יום אחד – שושן פורים, כמו כל ירושלים. אבל ברמות זה עוד לא, שם יש חלקים שיש להם שאלה אם לקרוא מגילה יומיים..."

נותרתי ללא מילים.

התנצלות שכזאת

אני יודעת שכל אחד, בכל מקום שהוא, מתייחס יפה לכלה. אבל כאן בארץ אני חושבת שזה קצת יותר בולט (בעצם, הכל כאן בארץ, כך נדמה לי, הוא קצת יותר!).

חברתי שיינדי מ. סיפרה לי על נסיעה לכותל שהיתה לה עם ידידתה.

היה זה יום חתונתה של הידידה – גילה שמה. גילה עלתה לארץ לבדה, ולא היו לה בני משפחה בארץ ישראל, ושיינדי שימשה השומרת שלה וליוותה אותה לכל מקום ביום החתונה.

גילה החליטה שהיא רוצה להתפלל תפילת מנחה בכותל המערבי, והן הזמינו מונית. בדרך לכותל הן סיכמו על "עסקת חבילה" עם הנהג. המחיר המוסכם כלל נסיעה לכותל ובחזרה, והמתנה של חצי שעה לתפילת מנחה.

ובכן, תפילת המנחה של גילה ארכה יותר מחצי שעה.

כשהן הגיעו חזרה למונית, היה הנהג עצבני עד מאוד. בעוד הן נכנסות למונית, הוא החל לגעור בהן, מקונן על הזמן שהוכרח לחכות, מוסיף שהיה יכול להרוויח נסיעה נוספת במקום לחכות להן, ומסכם שהוא רק מפסיד מכל הסיפור הזה.

תוך כדי התנצלות, הסבירה שיינדי שגילה מתחתנת

הלילה, ועל כן אולי ניתן להבין שתפילתה התארכה מעל ומעבר למצופה.

מתחתנת?!

זה היה די והותר עבור הנהג הישראלי. הוא שינה כהרף עין את גישתו במאה ושמונים מעלות והחל מתנצל בלהט. לצד איחולי ה"מזל טוב" וברכותיו השוטפות הוא לא חדל לבקש סליחה על שצעק על כלה ביום חתונתה.

כאשר התקרבו לדירתה של גילה, היה פתאום לנהג רעיון. "תני לי לפצות אותך", הוא פנה אליה, "כמתנת חתונה, אני אסיע אותך מהבית לאולם, בסדר? מתנה ממני." לגילה היה כבר הסדר אחר, אבל עובדה זו לא פוגגה את תחושת הפיוס והפינוק שבהצעתו.

פרק חמישי: בחנות...

שם זול יותר

בחנות הפלאפל השכונתית שלנו יש אפשרות של "מכירה בהקפה" לאלו הקונים פלאפל לעתים קרובות. ומהי מכירה בהקפה בעסק שכונתי קטן בארץ? הם פשוט רושמים את שמך ואת הסכום שאתה חייב להם בתוך מחברת פשוטה.

חברתי חני פ' קונה פלאפל לעתים די קרובות עבור משפחתה בחנות, ולכן יש לה אפשרות "לרשום".

במוצאי שבת אחד החליטה משפחתה של חני לקנות גלידה ולכבד את האורחים הרבים ששהו בבית באותה שבת. חני ידעה שחנות הפלאפל פתוחה במוצאי שבת, ומוכרים בה מין גלידה מוקצפת שמשפחת פ' לא טעמה מעולם, ומיהרה לחנות – בלי לקחת כסף – כדי לקנות את הגלידה שם.

אבל כשמוכר הפלאפל אמר לחני כמה תעלה לה הקנייה, היא נדהמה. היא לא ידעה שהגלידה הזו יקרה כל כך, והיא נזקקה למנות רבות.

בראותו את הבעת פניה, אמר לה המוכר בפשטות, "לכי לחנות הפיצוחים פה ליד. יש להם גלידה מהסוג הרגיל, זה יהיה לך יותר זול".

חני הודתה למוכר על יחסו ופנתה לחנות השכנה לקנות את הגלידה הרגילה.

מוכר הפלאפל צדק: הגלידה שנמכרה בחנות הפיצוחים עלתה רק 14 שקלים לאריזה משפחתית – הרבה יותר זול מהגלידה המוקצפת של חנות הפלאפל. אלא שבאותו רגע נזכרה חני שאין לה כסף! וממש לא התחשק לה לחזור הביתה ולהביא את ארנקה.

חני, שגרה בארץ כבר זמן רב, ידעה מה היא יכולה לעשות, או לפחות לנסות: היא חזרה לחנות הפלאפל ואמרה לבעל החנות: "אתה צודק, הגלידה יותר זולה אצלו. אני יודעת שזאת חוצפה מצדי, אבל לא הבאתי אתי כסף לקניה, ואני מעדיפה לא ללכת ולחזור... אולי תסכים להלוות לי את הסכום ולרשום לי על החשבון?"

"אין בעיה," השיב מוכר הפלאפל.

והוא נתן לה את הכסף שנזקקה לו כדי לקנות אצל שכן מתחרה במחיר זול יותר...

בעוד חני מספרת לי את הסיפור הזה, היא הפסיקה פתאום ואמרה בפליאה: "זה – זה לא יאומן – שהעזתי אפילו לחשוב לבקש דבר כזה! רק בארץ..."

מתספורת אחת פשוטה...

עליזה ק' נמצאת בארץ שנתיים בלבד. היא היתה בטיול באירופה עם חברים אחרי סיום לימודיהם, אבל אז, "פתאום" היא החליטה "לקפוץ" גם לישראל.

עליזה נפרדה מחבריה והגיעה, ומצאה את עצמה מאוהבת בארץ ישראל ובאנשיה. לא ארך לה זמן רב להיכבש בקסמה של היהדות "החדשה" שאליה נחשפה לראשונה.

עד מהרה החלה עליזה ללמוד על מורשתה היהודית בסמינר לבעלות תשובה בירושלים.

יום אחד ביקשה ידידה-לספסל-הלימודים מעליזה ללוותה לסלון במרכז העיר, שאליו היא הולכת להסתפר.

הן מיהרו בין המון האדם שגדש את מרכז העיר כבכל אחר-צהריים, כדי להגיע בזמן לתור שנקבע לתספורת. עליזה התרגשה כל פעם מחדש בראותה את כל היהודים הממלאים את רחובות ירושלים, אחרי שנים כה רבות של גלות ושממה, והייתה מאושרת על שזכתה להיות חלק מאותו תהליך.

לאחר המתנה קצרה לספרית נזכרה עליזה לפתע שהיא לא התפללה מנחה, ולא היה לה סידור. גם בסלון שהיו בו לא היה סידור.

אבל עליזה ידעה כבר משהו על ארץ ישראל, והניחה שבכל רחוב שני-שלישי יש בית כנסת חבוי באיזושהו מקום,

אפילו במרכז המסחרי של העיר.

והיא יצאה לחפש.

עליזה הגיעה לרחוב יפו והחלה ללכת לכיוון בית מדרש אשר זכרה את קיומו במעורפל, במורד הרחוב מצד ימין. היא עברה ליד קיוסק קטן, ולפתע שמעה קריאה: "גברת, בואי רגע בבקשה".

עליזה רצתה למהר לדרכה, אך בכל זאת נענתה לבקשה... ושם ציפתה לה הפתעת חייה.

"את מוכנה להשגיח לי על הקיוסק רבע שעה ואני ארוץ להתפלל במניין?" שאל בעל הקיוסק.

עליזה השיבה בקול רגוע ונורמלי לחלוטין, בלי לחשוב על כך שהאדם הזה מבקש ממנה, בחורה זרה לחלוטין, לשמור לו על חנותו. "זה בסדר אם אני אגיד תהלים בזמן הזה?" היא שאלה.

"בטח", השיב האיש.

עליזה ידעה שלגבר חובה מיוחדת להתפלל במניין, וידעה שהיא יכולה להתפלל מאוחר יותר, גם בלי מניין. והיא נדחקה אל מאחורי הדלפק לשמור על הקיוסק של האיש.

עליזה ישבה ואמרה תהלים, ומדי פעם, כשמישהו הגיע, היא השגיחה בעודו נוטל את מה שרצה ומשאיר לה סכום כסף מדויק על הדלפק. נראה היה שהסכומים מדויקים,

ושהאנשים לא ציפו לעודף. עליזה חשה רווחה על כך, משום שלא היה לה מושג מה היא אמורה לעשות.

אבל בעצם, היה זה מדהים. האנשים המשיכו ללכת ולבוא, נוטלים את מה שרצו ומשאירים מטבעות לפי המחיר, ועליזה פשוט יושבה שם ואמרה תהלים. היו אלה, כנראה, לקוחות קבועים אשר ידעו את המחירים, והם גם לא נראו מופתעים כלל לגלות בחורה יושבת שם ואומרת תהלים ומרימה את ראשה רק כשהיא נדרשת לכך.

לאחר עשרים דקות בערך שב בעל הקיוסק והודה לה בחוס. ועליזה יצאה שוב לדרכה, הולכת לכיוון בית המדרש למצוא לה סידור תפילה. היא הרהרה במצווה הגדולה שנפלה בחלקה, ובפלא הזה של האיש המשאיר חנות שלמה, על כל הסחורה שבה ועל הקופה המלאה מזומנים שבתוכה, לבחורה זרה, כדי להתפלל מנחה במניין.

והיא ידעה שהיא, כנראה, נבחרה מבין כל העוברים ושבים לשמור לו על הקיוסק בגלל לבושה הצנוע, ובעל הקיוסק ודאי ראה שהיא ראויה לאמון.

מין ארץ כזו, מין עם שכזה... ומורשת נפלאה שכזו.

שיהיה לך יום מיוחד

חברתי דפנה מ' טלפנה אלי לספר לי משהו שסיפרה לה
חברתה לעבודה.

בני זוג שגרים בירושלים רצו לחוג את יום הנישואין
שלחם. הם היו הורים למשפחה ברוכת ילדים, ולא רצו
להוציא הרבה כסף. עם זאת, הם רצו ליהנות יחד מערב
שקט, רגוע וחגיגי.

לבסוף עלה הפתרון המושלם: הם ילכו למלון חמישה
כוכבים בירושלים ויזמינו קפה.

מושלם. שקט. יפה. חגיגי. ושתי כוסות קפה – את זה
הם יכולים להרשות לעצמם.

בעודם יושבים ולוגמים בהנאה, עבר ידיד המשפחה
לידם ושאל לפשר הבילוי. לאחר שהם סיפרו לו, הוא איחל
מזל טוב לבבי והמשיך לכיוון הדלפק לשלם את החשבון על
ארוחתו.

אתם ודאי יודעים שאנשים כאן בארץ מרגישים בנוח
לפטפט עם המלצר בעודו מעביר את כרטיס האשראי. בעוד
הידיד מחכה לקבל את חשבון האשראי כדי לחתום עליו,
הוא השיח לפי תומנו, ש"הזוג שם משמאל" חוגג את יום
נישואיו בשתיית קפה. ואז הוא פלט בצחוק אל המלצר:
"תגיד, אולי תעשה בשבילם משהו, אם אין להם כסף לשום

דבר אחר כאן במלון?"

הידיד חתם על החשבון, אמר שלום ויצא. רק אחר כך הוא שמע מה יצא מפליטת הפה המבודחת שלו. המלצר דיבר עם מלצר ותיק יותר, שדיבר עם המלצר הראשי, שאמר למלצרית להביא שתי מנות גלידה חגיגיות לבני הזוג לכבוד יום הנישואין שלהם.

השניים היו המומים כשהופיעה המלצרית עם צלחת גלידה ענקית, זיקוקי דינור בוערים בעליצות, מטריות נייר והמון כדורי גלידה בטעמים שונים – על חשבון הבית!

נהניתי מהסיפור, אבל לא כל כך הופתעתי.

חמש שנים קודם לכן, לקחתי את בתי בת השמונה-עשרה לטיול לחיפה לכבוד יום הולדתה. הטיול כלל לילה במלון מפואר בעיר.

כשביצעתי את ההזמנה בטלפון, הסברתי לפקידה שאני רוצה את אחד החדרים היפים יותר, עם חלון שצופה אל הים, אפילו יהיה עלי לשלם יותר בשביל זה. אנחנו לא תיירים, הסברתי לה, זו אולי ההזדמנות היחידה של בתי לחופשה שכזו וזה רק לכבוד יום הולדתה.

הפקידה רשמה את ההזמנה והבטיחה שהיא תתן לנו חדר מצוין.

נכנסנו למלון, קיבלנו את המפתחות ועלינו לחדר שלנו. הפקידה שסידרה את ההזמנה שלנו באמת עשתה מעל

ומעבר: קיבלנו את אחד החדרים השמורים לאח"מים!
והוא היה באמת מיוחד. אבל נוסף לחדר המקסים ציפתה
לנו הפתעה על השידה: היתה מונחת שם עוגת אגוזים ענקית
ויפהפייה, ולידה כרטיס: "יום הולדת שמח, מאת מלון
איקס, חיפה".

שימו לב: אילו היו אלו שתי פרוסות עוגה הייתי
מתפעלת גם אז ללא גבול מאדיבותם של אנשי המלון, אבל
זו היתה עוגה ענקית, שהספיקה לשלושים איש לפחות!

וכל זה ללא תוספת תשלום, ובידיעה, שסביר להניח שלא
נשוב לעולם למלון הזה...

אז, למה, בעצם, הם עשו את זה? באמת אינני מבינה.

קחי מה שאת רוצה

חברתי רות ג' יצאה יום אחד לקניות, ובין השאר נזקקה לסרטי תפירה, לכפתורים ולמוצרי סדקית נוספים. היא היתה בשכונת גאולה ופנתה לחנות סדקית בקרבת מקום.

ועכשיו שימו לב: מי שלא יודע על קיומה של חנות הסדקית הזו, לעולם לא ייתקל בה "במקרה". החנות קרובה לכיכר השבת ונמצאת בקצהו של מעבר מקורה. בפתח אותו מעבר צר, המוביל אל חנות הסדקית, עומדים כסאות מטבח מסוגים שונים, ויש לעבור ביניהם כדי להיכנס אל המעבר. את כל שטח המעבר (כמעט) גודשים כסאות, ספות ורהיטים נוספים. אם התקדמת במעבר הצר שנשאר לך, ואם את יודעת היכן לחפש, תראי לימינך, בין כמה שידות שנערמו זו על גבי זו לבין ארון ספרים – דלת שתוביל אותך אל חנות הסדקית.

אותה "חנות רהיטים" שממוקמת בצורה כה מעניינת, וחנות הסדקית לצידה, שייכות לאותה משפחה – בעל ואשה. חנות הרהיטים שמנוהלת על ידי הבעל נפתחת ב-9:30, וחנות הסדקית נפתחת בערך ב-10:00.

כשהגיעה רות באותו יום אל חנות הסדקית, היא מצאה אותה סגורה. היא לא התייאשה ושבה בשנית לאחר זמן מה, אך הדלת היתה סגורה עדיין. הפעם הבחין בה בעל חנות הרהיטים ואמר: "את יכולה להיכנס ולהדליק את האור. קחי מה שאת צריכה ותשלמי לי."

רות הופתעה וגם שמחה מאוד, כי היא נזקקה באמת לכמה דברים חשובים. הדלת לא היתה נעולה והיא פתחה אותה, גיששה אחר מתג החשמל והדליקה את האור.

אז החלה להסתובב בשלווה בין המדפים והמגרות של חנות הסדקית, משווה בין צבעי גילי הסרטים הרבים שקישטו את הקירות, ופותחת מגירות פלסטיק קטנות גדושות בכפתורים.

האיש לא הציץ אפילו להשגיח על מעשיה.

רות בחרה את הכפתורים הרצויים לה ורשמה את מחיריהם על פיסת נייר שהוציאה מתיקה. המחיר היה רשום על גבי מגירות הפלסטיק. אחר פשפשה פה ושם ומצאה את המספריים של בעלת החנות, מדדה את הסרטים הרצויים לה על גבי הסרגל הארוך שהיה מוצמד לדלפק וגזרה אותם. גם מחירי הסרטים היו רשומים על הגלילים והיא חישבה בזריזות את הסכום הנדרש ממנה על פי המידות שגזרה.

רות היתה די מרוצה מעצמה כשסיימה – מעולם לא מדדה וגזרה סרטים באופן כה מקצועי בעבר – והיא חישבה את סכום כל הקנייה שעליה לשלם לבעל החנות.

היא יצאה מחנות הסדקית וניגשה להראות לאיש את כל רכישותיה, את המחירים ואת החשבון שערכה ולשלם לו.

אבל האיש בקושי הרים את מבטו מספר התהלים שהיה שקוע בו. הוא הושיט את ידו לקבל את הסכום ופטר אותה

בתנועת יד, בלי לראות אפילו מה היא לקחה מן החנות ובלי להתעניין בחשבון!

רות נדהמה מן הגישה הזו והתקשרה אלי כשחזרה הביתה. "אני אפילו לא לקוחה קבועה שם," היא אמרה, "האיש הזה לא מכיר אותי כלל! ואני הסתובבתי שם, בחנות הריקה, לבדי, במשך עשרים דקות! את מאמינה?"

ואני, בעודי רושמת את השורות הללו, נזכרתי פתאום בקופה הרושמת, הפשוטה והלא-נעולה שעומדת שם על הדלפק (אני מכירה היטב את חנות הסדקית הזו) – קופה שבוודאי הכילה מזומנים זמינים וקורצים... אבל בשעה שרות סיפרה לי את הסיפור – לא היא ולא אני חשבנו להזכיר את העובדה הזו!

כנראה, אנחנו באמת ותיקות בארץ...

מניין שכזה

הסיפור הזה שוב לא יפתיע אתכם... אז לכן אקדים ואומר, שגבר הרוצה להתפלל במניין במרכז עסקים הומה בחוצלארץ, צריך לתכנן זאת היטב, ללכת רחוק ולחפש הרבה.

ועכשיו לסיפור: חברתי לסלי ר' ערכה קניות בגאולה ונזכרה שהיא זקוקה לסרט-צילום – 'פילם' בלע"ז. היא נכנסה לחנות צילום סמוכה ונעמדה בתור מאחורי שני אנשים. העובדים בחנות היו שני אחים חסידיים, שנראו כבעלי החנות. בתוך שניות עזבו שני הלקוחות את החנות, אבל לסלי החלה להתבונן באלבומי תמונות מעוצבים, שוקלת אם לקנות גם אלבום תמונות לבית, נוסף לסרט הצילום.

קולו של בעל החנות קטע את הרהוריה. "את מוכנה בבקשה להזדרז, גברתי?" הוא שאל בעדינות. "עכשיו עשרה לחמש, ויש לי מניין בעוד חמש דקות".

לסלי נענתה מיד לבקשתו, רכשה את סרט הצילום בלבד ויצאה מן החנות.

בעודה יוצאת, הבחינה במספר גברים הנכנסים לחנות. הם נראו שונים זה מזה בלבושם ובסגנונם, וכנראה, יצאו בעצמם מחנויות שניהלו בסביבה.

לסלי התבוננה מסוקרנת בזרם הגברים הזורם אל חנות הצילום, ביחידים או בזוגות. בשעה חמש, כשהתרחקה משם, היו בתוך החנות, על פי השערתה, כעשרים איש.

כמה נוח לבעלי החנויות ולעובדים – הם צריכים רק לסגור את חנויותיהם וללכת מספר פסיעות! ואיזה חסד זה לאנשים העובדים בסביבה וגם לעוברים ושבים לנהל בקביעות מניין באמצע מרכז הקניות!

וגם, איזו דרך מעניינת לנהל עסק רווחי...

כי בארץ ישראל יודעים, כנראה, מאין מגיעה הפרנסה.

הנסיכה והעדשה

אנה ו' התעוררה בבוקרו של יום נישואיה מאושרת, נרגשת וגם מתוחה. אנה היא הראשונה מילדי המשפחה, והוריה לקחו חלק מלא בהתרגשותה. הגיע, סוף-סוף, היום הגדול! יש המון דברים-של-הרגע-האחרון לעשות, על אף כל ההכנות המוקדמות וכל ההחלטות להיות מאורגנים לגמרי מראש.

ואז – באמצע ההתרוצצות, הלחץ, הסידורים האחרונים – גילתה אנה שחסר לה משהו. אחת מעדשות המגע שלה נעלמה. החיפוש הקדחתני לא העלה מאומה, וגם לא הלחץ והעצבנות.

אנה מרכיבה עדשות זה שנים, ולא היתה מעוניינת בשום אופן להופיע בציבור במשקפיים ביום חתונתה. יתר על כן: כך היא תיחקק לנצח ולעד בזכרון ימות עולם בתמונות החתונה – במשקפיים!... עסק ביש אמיתי. למען האמת, אנה לא ידעה אפילו אם משקפי הראייה הישנים שיש לה אי שם מתאימים למספר שלו היא זקוקה. מה עושים? למען השם, מה עושים? ברור שהיא לא יכולה לבוא לחתונתה בלי יכולת לראות דבר!

כל המשפחה ידעה שרכישת זוג עדשות מותאמות אורכת שבוע ימים בערך. היו אלו הימים שלפני העדשות המוכנות, החד-פעמיות, וגם לפני הימים שבהם ניתן לרכוש עדשה אחת בלבד. ועם זאת, כצעד של ייאוש, טלפן אביה של אנה

לאופטומטריסט הוותיק של המשפחה.

אביה של אנה התחיל להסביר את המצב בקול שהביע מצוקה רבה. "אני יודע שבדרך כלל זה אורך כמה ימים," הוא הפציר, "אבל אולי ניתן לעשות משהו? אולי תסכים לעשות מאמץ מיוחד ולהכין לה את העדשות להיום? – היא מתחתנת היום! – אם אפשר, אם רק אפשר... אני מוכן לשלם תוספת מחיר, כל תוספת שתידרש, עבור השירות המהיר. תבין, אנחנו ממש צריכים את העדשות האלה..."

"אמרת שהיא מתחתנת?" שאל קולו של האופטומטריסט מעבר לקו, מנסה להבין את העובדות לאשורן מפי האב הנרגש, "מתחתנת?! מזל טוב! אל תדאג. אני אכין לך מהר עדשה אחת חדשה, יש כאן מצב מיוחד באמת. בתוך כמה שעות אני מקווה שזה יהיה מוכן. והמחיר? אין מחיר. שום מחיר! זוהי מתנה. מזל טוב ולהתראות!"

ואנה התחתנה כשהיא מרכיבה עדשות מגע, והיא היתה אכן כלה נאה מאוד וחסודה, זאת יוכיחו גם התמונות...

מלוא תשעת השקלים

בישראל, גם היומיום הסתמי והפרטים הקטנים החוזרים על עצמם – יש בהם קסם ומשמעות.

גיסו של חתני, פנחס ג', סיפר לנו את סיפורו הפשוט, והנה הוא לפניכם:

לפני שנים נפתחה בגאולה חנות קטנה לממכר מיץ טרי. כשאני אומרת 'קטנה' אני מתכוונת לכך שיש בה דלפק, יש מסחטת גזר, מסחטה של תפוזים או אשכוליות, בלנדר, מעמד למפיונים, קופה – ומקום ללקוח אחד להידחק בו ולבקש את המיץ הרצוי.

פנחס, המלמד בקרבת מקום, הולך לאותו מקום יום יום וקונה לו כוס של מיץ טרי. הוא מבקש בכל יום את הכוס הבינונית, שעולה תשעה שקלים. הכוס הקטנה עולה שמונה שקלים והגדולה – עשרה שקלים.

יש רק פרט אחד נוסף: פנחס אוהב את המיץ שלו קר מאוד מאוד.

כשהתחיל לקנות מיץ באותה חנות היה מבקש תמיד מהמוכר להכניס "הרבה קרח" לכוס שלו. ולכל אחד משני המוכרים בחנות היתה דרך אחרת להיענות לבקשתו (אחד מהם היה בעל המקום והשני – העובד שלו).

מבלי שפנחס רמז או הביע אי פעם משהו מעבר לבקשת

קרח פשוטה, היה העובד מוסר לו את הכוס המלאה במיץ, אומר לו לשתות מעט, ואחר כך לוקח את הכוס וממלא אותה עד לשפתה בקוביות קרח.

לעומת זאת, כשבעל החנות היה עומד שם, היתה לו דרך אחרת להבטיח שפנחס יקבל את מנת המיץ המלאה שלו. הוא היה ממלא כוס בינונית במיץ עד לשפתה, ואחר כך מעביר את המיץ בתנועה מיומנת לכוס גדולה, כוס של עשרה שקלים. אז הוא הוסיף קוביות קרח ומלא בהן את הכוס הגדולה.

בחלופי הזמן נעשה פנחס לקוח קבוע. כלומר, הוא כבר לא צריך לבקש "הרבה קרח". בעל הדוכן וגם העובד שלו זוכרים שפנחס אוהב את המיץ שלו קר מאוד. ועכשיו, כשנכנס פנחס לחנות הקטנה, מכינים לו תמיד את המיץ עם קרח בשפע, אם כי כל אחד מן השניים עושה זאת בשיטה אחרת, כדי להבטיח שפנחס יקבל את מלוא המיץ ששילם עליו.

פנחס ממשיך להתפעל תמיד, איך שניהם מעמידים חסד ויושר מעל לרצונם להרוויח. שהרי הם יכלו בהחלט להכניס קרח בכוס על חשבון המיץ הטרי שהם מוכרים.

אנשים ממוצעים הם אלה, העושים מעשים פשוטים במשך רוב שעות היום, אבל בדרך שהם עושים זאת, הדברים מקבלים משמעות אחרת לגמרי. הלוואי ואזכה להיות זהירה וישרה בממוני כאותם שני אנשים.

פרק שישי: זרים...

חייתי לכם

הסיפור הזה קרה לי לפני שנים רבות, אבל לא אשכח אותו לעולם. ולעולם לא אשכח עוד לנעול את הדלת של הבית... אם כי למען האמת, תמיד הקפדתי מאוד על העניין הזה. כי אי אפשר לדעת...

גרנו בדירה הירושלמית שלנו זה שנתיים. בעלי ואני מיהרנו לצאת מן הבית במוצאי שבת אחד, כדי להגיע למחוז חפצנו בשעה היעודה.

כשנכנסנו למעלית, שאלתי את בעלי, כמנהגי, אם נעלנו את הדלת. והוא, כמנהגו, השיב לי בחיוב.

בעוד המעלית יורדת הרהרתי מעט, ושוב שאלתי אותו אם הוא בטוח שנעלנו. ובעלי, היודע שאנו תמיד נועלים את הדלת באופן טבעי, הרגיע אותי שכן, ושלא אדאג. הדלת נעולה.

ונרגעתי.

שעות מספר לאחר מכן שבנו הביתה.

אינני יודעת מה גרם לי ללחוץ על ידית הדלת לפני הכנסת המפתח לחור המנעול, אבל כך עשיתי. הידית נענתה ללחיצתי. הדלת לא היתה נעולה!

פתחנו את הדלת בזהירות ונכנסנו הביתה.

ושם, בראש שולחן המהגוני הכבד שעומד במרכז הסלון שלנו, ליד ויטרינת כלי הכסף, ישב אדם בלבוש חסידי...
הוא היה איש גדל-ממדים, חבש שטריימל גדול ולבש מעיל ארוך.

כשנכנסנו לחדר, חייד האיש ואמר: "באתי לבקש צדקה עבור כלה נצרכת. הדלת היתה פתוחה ולא היה אף אחד, לא רציתי להשאיר את הבית פתוח, אז חיכיתי שתחזרו."
ובמילים אלו קם ויצא מן הבית.

ההלם שלנו היה כה גדול, שעד עצם היום הזה איננו זוכרים אם נתנו לו סכום כסף כלשהו לצדקה או כשכר עבור השעה הארוכה אשר בה שימש שומר בביתנו.

רק דבר אחד אני יודעת: רק כאן, בארץ, יבלה אדם זר ערב שלם בבית של זר אחר, כדי לשמרו מפני זרים בלתי הגונים...

כסף

אולי זה רק דמיון, אבל נראה לי שהגישה של אנשי ארץ ישראל לכסף שונה מאוד מזו של אלו אנשי ארצות אחרות.

דבורה א', נכדתה של שכנתי גברת פ', סיפרה לה מה שראתה באוטובוס.

דבורה חזרה הביתה מבית הספר, כרגיל. באוטובוס ישבה באותו יום ילדה קטנה לבדה ונרדמה.

לפתע פקחה הקטנה את עיניה, הביטה סביב והתחילה לבכות. היא הפסידה את תחנת הירידה שלה.

אשה שישבה בקרבת מקום דובבה את הילדה, ואחר ניסתה להרגיע אותה. "זה בסדר, אל תבכי, הכל יהיה בסדר. הנה, אני אתן לך כסף לעוד נסיעה. תרדי מהאוטובוס בתחנה הבאה, תחצי את הכביש ותקחי את האוטובוס בצד השני עד לתחנה שאת צריכה."

הילדה נרגעה לאטה והתכווננה לרדת, ובידה הכסף שנתנה לה האשה.

האוטובוס עצר ברמזור אדום, והנהג שהיה עד לשיחה, הסתובב לאחוריו בכסאו ואמר לאשה: "הנה, קחי את חצי הסכום ממני. גם אני רוצה חלק במצווה." (לא, הנהג לא חבש כיפה לראשו, אם אולי כך חשבתם...)

הוא נתן לאשה מספר מטבעות, שהיו, כנראה, חצי מסכום נסיעת אוטובוס.

ודבורה הקטנה קיבלה בנסיעת אוטובוס רגילה שיעור גדול בצדקה וחסד, שיעור שניתן לה חנים אין כסף...

מלכה פ' טלפנה אלי לא מזמן, רק בשביל לספר לי את "סיפור הכסף" שקרה לבעלה לאחרונה.

מלכה ובעלה יוצאים מדי פעם עם ידידי־משפחה קרובים לאכול במסעדה. מכיוון שהם עשו זאת כבר כמה וכמה פעמים, הם פיתחו שיטה כזו, שלפיה משלם זוג אחד עבור הארוחה, והזוג השני נותן את התשר – הטיפ. בפעם הבאה הם מתחלפים בתשלומים.

באותו ערב יצאו שני הזוגות למסעדה ירושלמית בשם "ליד הכיכר". כשמלכה ובעלה חזרו הביתה לאחר ערב נעים עד מאוד, הם נזכרו פתאום ששכחו לתת את חלקם ולהשאיר טיפ למלצר.

בעלה של מלכה טלפן למסעדה וסיפר לבעל המסעדה שהם אכלו שם הערב ושכחו להשאיר טיפ. הוא ביקש שבעל המסעדה יואיל להסביר למלצר את מה שקרה, ולומר לו שהוא ייכנס למסעדה בשבוע הבא לתת למלצר את הטיפ המגיע לו.

בעל המסעדה, ישראלי חסר־תקנה, כנראה, אמר לבעלה של מלכה שזה בסדר, הוא עצמו ייתן עכשיו למלצר את דמי

התשר מכיסו כדי שהמלצר יקבל את שלו בהקדם, ובעלה של
מלכה יחזיר לו בבוא הזמן. הוא לא שכח לברר אצל בעלה של
מלכה כמה כסף התכוון להשאיר.

אכן, ארץ מוזרה.

זרים שכאלה

ריסה ל' התארכה בשבת בביתה של חברתי, שפרה ס', ושם ראתה את הספר "סיפורי-ארץ-ישראל" שהוא המקור האנגלי של הספר הזה שלפניכם.

היא קראה בספר בעניין, וכשהניחה אותו מידה פנתה אל שפרה: "לי יש סיפור, שקרה לי לפני כמה חודשים, והוא מדהים יותר מהסיפורים האלה!"

ואז היא סיפרה על מה שקרה לה לילה אחד בדרכה חזרה למעונות "נווה ירושלים"...

ריסה היתה אז בארץ כששה חודשים. בפרק זמן זה היא גילתה את יהדותה ומצאה את "נווה ירושלים", סמינר לבעלות תשובה בשכונת הר נוף. היא שקדה על לימודיה ולמדה הרבה מאוד, ומדי פעם היתה נוסעת לכותל המערבי בערב לאחר תום השיעורים, ואומרת תהלים.

אותו ערב לא היה שונה מכל ערב אחר. ריסה עשתה את מסע האוטובוס בן חמישים הדקות אל הכותל, והפעם שהתה שם זמן רב מהרגיל ועלתה לאוטובוס האחרון הנוסע חזרה להר נוף.

ריסה היתה עייפה מאוד, ומכיוון שהר נוף נמצאת בסופה של הנסיעה הארוכה בקו 2, נרדמה ריסה באוטובוס השקט.

זכרו נא שריסה חדשה בירושלים, וחדשה עוד יותר בהר נוף. לא היתה זו חוויה נעימה להתעורר בבהלה, כשהנהג קורא לך ואומר שזוהי התחנה האחרונה שלו. ריסה היתה המומה מעט כשקמה וירדה מהאוטובוס אל המדרכה.

כשגוועה נהמת האוטובוס במורד הרחוב, התעשתה ריסה והביטה סביבה. היא אימצה את עיניה בחשכה וקלטה שאין לה מושג היכן בהר-נוף היא נמצאת.

באותו רגע של בהלה הבחינה ריסה באיש ההולך לכיוון בית בקרבת מקום. היה זה זמן מה אחר חצות, והאזור היה שומם לחלוטין. ריסה ניגשה אל האיש ושאלה אותו באיזה כיוון עליה ללכת כדי להגיע לקמפוס של "נווה ירושלים".

האיש הרהר רגע. "חכי דקה, אני אקפיץ אותך לשם," הוא אמר, "זה רחוק בשביל ללכת." והוא פנה לביתו, כנראה להביא את מפתחות המכונית שלו.

ריסה עמדה שם על המדרכה השוממה והאפלה, תוהה מה היתה אמה חושבת ברגע זה אילו ראתה את בתה ניגשת באמצע הלילה אל גבר זר לחלוטין, ונענית להצעתו להסיעה ברכב שלו!

באותו רגע נפתחה דלת הבניין ומתוכו יצאה אשה נחמדה, מחזיקה בצרור מפתחות – אשתו של האיש, כמסתבר.

היא הסיעה את ריסה ל"נווה ירושלים". בדרך הן פיתחו

שיחה נעימה, והאשה שאלה את ריסה אם תרצה לבוא
לסעוד עמם בשבת הקרובה, וריסה ענתה שהיא כבר מוזמנת
למקום אחר. האשה שאלה את ריסה אם יש לה קרובי
משפחה בארץ.

"לא," אמרה ריסה, "אין לי כאן קרובים."

ואז אמרה האשה הזרה, אשת האיש הזר, תושבת הר-
נוף שריסה לא פגשה בעבר מעולם: "ובכן, עכשיו יש לך.
אנחנו. בואי אלינו בכל עת שתרצי."

מיד ליד

אנשים ישרים יש ודאי בכל מקום. הישרות נובעת מתוכו של האדם, כפי הנראה, ולא מסביבתו, אבל אני נהנית תמיד להיזכר בסיפורה המפעים של חברתי הלן ס', על חווית האוטובוס שלה זמן מה לאחר שעלתה לארץ מפלטבוש, ניו-יורק.

שוחחנו על נסיעות האוטובוס בארץ, ואני הבעתי דעתי, שכאשר לאדם יש רכב פרטי, הוא מפסיד את ההזדמנות להיתקל בהרבה מצבים שעושים את החיים בארץ ייחודיים. הלן הסכימה אתי ומיהרה לספר לי:

היא עמדה באוטובוס שנוסע לכיוון ביתה לאחר קניית וירקות בשוק מחנה יהודה. האוטובוס היה עמוס נוסעים ושקיות של פירות וירקות טריים (והערה לקורא: בכל יום, פעמים רבות ביום, מתמלא האוטובוס עד אפס מקום באנשים השבים משוק מחנה יהודה ובסליהם פירות וירקות טריים. השפע של יבול טרי מאדמת ארץ ישראל מפעם ממש – אם שמים אליו לב, כמובן...).

הלן עמדה בחלקו האחורי של האוטובוס הצפוף כאשר טפח מישהו קלות על כתפה. שנים של מגורים בברוקלין הטביעו את אותותיהם על הלן, והיא קפצה בבהלה.

"גברת", היא שמעה מאחוריה, ואשה מבוגרת אחת הושיטה לה שטר של מאה שקלים.

הלן לא הבינה מה האשה רוצה ממנה, ועל כן הפנתה אליה בשנית את גבה והביטה נכחה בלי לזוז.

אבל האשה שוב טפחה על כתפה. "גברת, תעבירי," והוסיפה, "כרטיסייה."

הלן עמדה ובהתה באשה מבלי להבין על מה מדובר, עד שאיש אחד הושיט את ידו מעבר לה ולקח את הכסף מן האשה.

הוא העביר את הכסף לאיש שעמד לפניו באוטובוס, וזה העביר לילד לפניו, והלה העביר אותו הלאה והלאה עד שהגיע הכסף לנהג האוטובוס. אז הבינה הלן את אשר מתרחש: מישוהו מירכתי האוטובוס הצפוף שלח כסף אל הנהג לקנות כרטיסיית-נסיעות חדשה...

כשהגיעה הכרטיסייה החדשה לידיה של הלן, מידיו של הנהג שמסר אותה לאשה שמסרה לאיש שהעביר לאיש אחר שהעביר לאשה שהעבירה לילד שהעביר לאיש ולעוד איש, ידעה הלן מה לעשות.

היא הסתובבה והעבירה אותה יחד עם 62 שקלים עודף, אל האישה שמאחוריה, בתוספת חיוך חם.

זה קורה לה עכשיו הרבה באוטובוסים, אבל הלן לא תשכח את הפליאה הראשונית שאחזה בה כשראתה את אנשי ארץ ישראל מעבירים כסף הלוך ושוב בין המוני זרים, מבלי לחשוש לרגע שלא יקבלו בחזרה את העודף המדויק המגיע להם, יחד עם הכרטיסייה החדשה.

לאה

יש לי חברה אחת: נקרא לה לאה. בוודאי יש גם לכן כמה חברות כמוה. היא חברה כזאת, איך לומר, סטנדרטית. אשה נחמדה, טובת לב ונבונה, וממוצעת לגמרי.

אם תשאלו אותה, היא תאמר לכם שהיא לא האדם שמתיעצים אתו תמיד ושואלים אותו איך לעשות דברים באופן טוב יותר, יעיל יותר, משובח יותר. היא לא תקים מועדון לבני נוער במצוקה, ולא תפתח בית תבשיל לאנשים רעבים. לאה איננה מה שמעלים על הדעת כשאומרים "צדקת", אם אתם מבינים אותי נכון, אם כי, כמובן, היא מקיימת מצוות רבות, כמו כולנו.

לאה היא פשוט אשה נחמדה, טובת לב ונבונה, וסטנדרטית לחלוטין.

היא ארזה את חפציה ועלתה לארץ עם בעלה ושלושת ילדיה (אשר מאז כבר פרחו מן הקן), וזה לא היה כל כך קל... הם הגיעו מברוקלין, ניו יורק, לפני כשבע שנים. וזה הזמן שבו מתחיל בעצם הסיפור אשר אותו אני רוצה לספר.

בארצות הברית קיבלו לאה ומשפחתה, כמו רוב המשפחות היהודיות, אורח מזדמן מדי פעם ללון בביתם. לפעמים היא ארחה גם אורחים לסעודות שבת וחג. בדרך כלל היו אלה ידידים מן הסביבה הקרובה, אשר באו ברגל לסעודה אחת.

אז עלו לאה ומשפחתה לארץ ישראל, וכאן החלה לאה הממוצעת להשתנות ולהפוך ללאה המדהימה, לאה המופלאה, לאה ה... ובכן, לאה שלא תיאמן.

אנשים שהכירו את לאה מארצות הברית החלו לשלוח אליה את ילדיהם לשהות של שבוע או שבועיים כאשר אלו ביקרו בארץ ישראל ("הלו, לאה? שלום... אני שרה כהן, כן, הבת של כהן מקצה הרחוב... אני כאן בארץ לשבועיים, אני עכשיו אצל בת דודתי בבני ברק, אבל רציתי לבוא גם לירושלים, כמובן, וחשבתי שאולי... זה בסדר? באמת?"). ולא רק חייכה, משכה בכתפיה, ונתנה להם קורת גג בדירת שלושת החדרים שלה.

אחר כך החלו לטלפן ללאה מהסמינרים-לבנות-חוצלארץ, לשאול אם היא יכולה "לקבל" שתיים או שלוש בנות מארה"ב או מאנגליה לשבת הקרובה או לחג. ו"לקבל", כפי שנוכחה לאה עד מהרה לדעת, פירושו כל הסעודות ופירושו לינה, פירושו סטים של מצעים נקיים עבור האורחות, וסידור חדרן אחרי עזיבתן, וחיוכים רבים, והמולה ופעילות רבה.

"איך אפשר לומר 'לא' כאשר מישהו צריך מקום לאכול ולישון בו?" אומרת חברתי לאה.

אז... לאה התחילה להכניס אורחים נוספים. ועוד אורחים, ועוד אורחים, ועוד ועוד.

משום שבכל פעם שטלפנו אליה מאחד הסמינרים, היא

אמרה 'כן'. הסמינרים הוסיפו את שמה לרשימת משפחות-המארחים-הקבועים-דוברי-האנגלית. (הסמינרים, למי שלא יודע, מעוניינים להראות לבנות שאינן גרות בארץ עדיין איך נראית שבת בבית בארץ ישראל, ועל כן הם מנסים לסדר לבנות אירוח בבית משפחה הדוברת את שפתן.) ויחד עם זאת, האנשים שהכירו את לאה מארה"ב המשיכו לשלוח את ילדיהם אליה "לכמה ימים", והשכנים של האנשים בארה"ב שהכירו את לאה, וחבריהם לעבודה ו/או קרובי משפחתם של האנשים שהכירו את לאה, והאנשים שהתארחו אצלה כשהיו בארץ, כל אלו שלחו גם הם את ידידיהם ו/או קרובי המשפחה שלהם להתארח אצל לאה ימים מספר כשהגיעו לארץ ("הלו, לאה? שלום... אני יוסי וייס, קיבלתי את המספר שלך מדודתי, שהיא שכנה של... שעבדה אתך שנים רבות... כן, נכון... לא, היא לא דודה שלי, היא שכנה של דודה שלי והיא אמרה לדודה שאמסור לך דרישת שלום ממנה... כן. אני כאן בארץ לעשרה ימים וישן עכשיו בישיבה של אחי, אבל זה רק הלילה, זאת אומרת, אני צריך מקום קבוע לישון בו, ודודתי אמרה שאטלפן אליך...").

מלבד זאת, היו, כמובן, כל השכנים הירושלמיים של לאה וכל הידידים שגרו בקרבת מקום ונוקקו לעזרה בהלנת אורחיהם בשבתות-שמחה, כגון שבת אופרוף או שבע ברכות, או שכנים שרצו לארח בשבת מספר אורחים מעבר למספר מקומות הלינה שבביתם.

אז מה קרה לחברתי לאה, הנחמדה, הרגילה,

הסטנדרטית?

ובכן, בשבוע שעבר זכיתי בהצצה אל תוך חיי היומיום ה"רגילים" שלה.

היא ארחה בביתה שתי בנות-סמינר שביקשו מקום לינה לשבת, ושלוש בנות סמינר אחרות לסעודת היום ולסעודה שלישית. חברה אחת של בתה רבקי באה לישון ולסעוד שתי סעודות עמם, וחבר אחד של בנה אבי בא לסעודת ליל שבת.

עם כל זה, מה שגרם לי לרוץ ולכתוב את הסיפור הזה על חברתי הממוצעת לאה, הוא מה שפלטה באוזני, שהיא מארחת בשבת זו גם בחורה אחת אשר נמצאת אצלה זה שלושה שבועות, בתה של חברה שהייתה גרה בשכונתה בארה"ב.

הבחורה הזו, בתה של החברה מארה"ב, מתגוררת אצל לאה כבר למעלה משלושה שבועות. היא אוכלת את כל ארוחותיה עם משפחתה של לאה. לאה מחליפה את המצעים שלה בכל שבועיים, מכבסת, מייבשת ומקפלת את הכביסה שלה ורושמת עבורה הודעות טלפוניות. ועכשיו שימו לב: הבחורה מחפשת עבודה, והיא מנהלת את כל שיחות הטלפון שלה, כולל שיחות חוץ, מהטלפון של חברתי לאה, אך לא עלה בדעתה להציע לשלם על השיחות (שלא לדבר על האוכל שהיא אוכלת).

כשאמרתי ללאה שלדעתי היא אדם מדהים, ושאני לא הייתי מסוגלת בשום אופן לעמוד בעומס העבודה ובחוסר

הפרטיות – השיבה לי לאה, חברתי הרגילה: "ובכן, הבחורה הזו באמת קצת הרגיזה אותי אתמול. כשחזרתי מהעבודה וראיתי את הכלים שהיא אכלה מהם מונחים בכיור לא שטופים, אמרתי לה: 'אני לא איעלב אם תדיחי את הכלים שלך!...' אני חושבת שהיא קלטה את העניין, כי היא ממש הדיחה בעצמה את כוס הקפה ואת קערת הדגנים שלה הבוקר..."

אבל חברתי לאה ממשיכה לערוך את כל הקניות עבור משפחתה ועבור כל האורחים בכל שבוע, והיא מכינה ומבשלת ומנקה ומסדרת, ומכבסת ומקפלת, ומתכננת, ו... בחיך!

וזוהי חברתי לאה, הסתמית, הסטנדרטית, הממוצעת לחלוטין.

(יש כמה מכם עכשיו שקוראים, מהנהנים באדישות, ומחכים לשורת המחץ שיהיה בה מן החידוש... כי גם אצלכם זה ככה, ויש לכם אפילו יותר אורחים, וברור שהם לא משלמים על שיחות טלפון, אז מה בדיוק אני מנסה לספר פה?)

קוראים יקרים: תופעות כאלה שמתקבלות כמצב רגיל, מצויות רק בארץ ישראל. אין דבר כזה בחוץ לארץ.)

לחיות בארץ, להיות יהודי רגיל בארץ ישראל – זה להגיע לגבהים מבלי להרגיש.

שגיאות מי יבין

לסיפור הזה על החיים בארץ ישראל אפילו אני לא האמנתי! ועל כן עברתי על כל הפרטים פעמיים עם בתי. את הסיפור שמעה בתי מחברתה ואני בררתי אותו שוב גם עם חברתה, רונית ג', הלא היא גיבורת הסיפור.

באופן מוזר מאוד, לא בתי ולא רונית התפעלו כל כך ממה שקרה. מסתבר, שמי שגר כל חייו בארץ ישראל חושב בצורה אחרת לגמרי...

רונית ג' היא בחורה נבונה, מעשית ומוכשרת מאוד. עם זאת, כאחת שגדלה וחונכה כאן בארץ, מתברר, שהיא מעולם לא נחשפה לחוק הידוע שאני כאמריקאית הכרתי היטב: לעולם אל תשלח כסף מזומן בדואר! מותר לשלוח צ'קים בלבד, וגם את אלו יש לעטוף בנייר־מכתבים, כך שאיש לא יעלה על הדעת בהביטו במעטפה שיש כסף בתוכה.

ובכן, כמו שאמרתי, איש לא שינן לרונית את הכלל היסודי הזה. במוצאי שבת אחד היא לוותה סכום כסף מחברה, וביום שלמחרת היא החזירה לה את הכסף, בדואר הישראלי, במזומן, בתוך מעטפה.

הבעיה היתה, שהכתובת שכתבה רונית על המעטפה היתה שגויה. רונית לא ידעה זאת.

והסיפור מסתבך והולך, מכיוון שרונית, בלי משים

כמובן, שגתה שגיאה נוספת. היא כתבה את כתובתה שלה, כתובת השולח, באופן לא מדויק. היה זה מספר תא דואר, שרונית רכשה זמן קצר קודם לכן. רונית רשמה נכונה את מספר תא הדואר שלה, אך שכחה לכתוב את שם העיר שבה נמצא תא הדואר.

חלפו שבועות אחדים, ויום אחד קיבלה רונית שיחת טלפון מעובדת ברשות הדואר.

"האם את רונית ג'?" שאלה האשה.

רונית אישרה שאכן היא היא, ואז הכריזה האשה באוזניה: "עבדנו קשה מאוד למצוא אותך!"

הדוור שהיה אמור להכניס את מעטפתה של רונית לתיבת הדואר הרצויה, שם לב, שבכתובת שרשמה רונית לא גרה אותה אשה שאליה היא רצתה לשלוח את המעטפה. הדוור גם הבחין שיש כסף במעטפה.

הדוור הניח שהדיירים האחרים בכתובת הרשומה לא יידעו למי אמורה המעטפה להגיע, והוא השיב אותה למשרדי הדואר כדי שתוחזר לשולח.

אבל, עובדת אחת, פקידה מן השורה ברשות הדואר הישראלית, שמה לב שיש פרט חסר בכתובת השולח. מה עשתה אותה פקידת דואר? היא החלה לטלפן למשרדי הדואר בכל עיר בארץ ישראל ושאלה בכל מקום אם יש רונית ג' הרשומה אצלם כבעלת תא דואר מסוים.

לאחר מספר לא מבוטל של בירורים, מצאה אותה פקידת דואר את העיר הנכונה, וגם קיבלה את כתובת ביתה של רונית מתוך הטפסים-להזמנת-תא-דואר שמילאה רונית ואשר היו כעת במשרדי הדואר.

עם זאת, מכיוון שהיו מזומנים במעטפה המדוברת, רצתה הפקידה להיות בטוחה בכתובת לפני שהיא שולחת את המעטפה חזרה לרונית.

היא חיפשה את מספר הטלפון של משפחת ג' בספר הטלפונים של העיר אשר בה היה תא הדואר. והיא טלפנה אליהם. פעמים רבות היה הטלפון בבית משפחת ג' תפוס. רק לאחר נסיונות עקשניים הצליחה סוף סוף הפקידה לבצע את השיחה.

כן, השיבה לה עוזרת הניקיון השבועית, הגעת למשפחת ג'. אלא שרונית גרה בדירה שכורה עם חברות בעיר אחרת, והיא, העוזרת, לא יודעת את מספר הטלפון שלה.

העוזרת נתנה לפקידת הדואר את מספר הטלפון הסלולרי של אמה של רונית, הפקידה השיגה אותה בעבודה, וזו מסרה לה את מספר הטלפון של רונית בדירה השכורה.

ואז קיבלה רונית את שיחת הטלפון מפקידת הדואר, המבקשת לוודא שהיא אותה רונית 'המבוקשת'. הפקידה רשמה את כתובתה הנוכחית של רונית, והמעטפה הגיעה ליעדה.

פשוט כל כך. ורק בארץ.

לרקוד על גלי האתר

היתה לנו סופת שלגים רצינית כאן בירושלים בשנה שעברה.

בישראל, כשאני אומרת סופת שלגים רצינית, אני מתכוונת לעשרים או שלושים סנטימטרים. אולי שלושים וחמישה – אבל ממש בדוחק.

אך כאן בארץ ישראל, הכל מיוחד ושונה. זה אומר, קודם כל, שכל האזורים בארץ ש"הוכו" בסופה נסגרו: אין תחבורה, החנויות סגורות, בתי הספר וכל מקומות העבודה סגורים, לא הולכים לשום מקום. רק ילדים עליזים מקפצים בשלג כל היום כולו.

אנשים רבים שנשארו בביתם בירושלים העבירו לפחות חלק מזמנם בהאזנה לתחנות הרדיו החרדיות (ולמי שלא יודע מהי רשת רדיו "חרדית": קודם כל, המוסיקה המושמעת בה היא חרדית בלבד; מושמעים בה שיעורי תורה מפי מרצים מעולים רוב היום; במשך היום נותנים פרסום חינם לכל מיני מפעלי חסד, כדי שהמאזינים יוכלו לטלפן ולתרום את חלקם. ואם המאזין רוצה לתרום כסף, רהיטים או חפצים אחרים למשפחה נזקקת או לכלה נצרכת, יכריז על כך הדובר ברדיו – שהוא תמיד גבר – מעל גלי האתר).

לקראת ערב, כשילדים נוטפים מים ומרעידים מקור חוזרים הביתה מעמל בניית בובות השלג ומקרבות-כדורי-

השלג שלהם, טלפנה אלי בתי הנשואה לספר לי מה אמרו בכל תחנות הרדיו החרדיות.

כל תחנות הרדיו החרדיות חשבו על כך, ששלג-או-לא-שלג – אנשים רבים מתחתנים באותו ערב! החתונה תוכננה חודשים קודם לכן: אולמות, קייטרינג, פרחים והכל – וגם חתן וכלה העומדים נרגשים באולם ומצפים לאורחים.

אבל מי יכול לנסוע בערב שכזה כאשר אין מוניות ואין אוטובוסים? ומי רוצה בכלל לצאת מהבית?

אז מה עשו הדוברים בתחנות הרדיו החרדיות?

לקראת הערב הם החלו להכריז על כל חתונה שהם ידעו או שמעו שאמורה להתקיים באותו ערב, וציינו את השעה ואת המקום של החתונה.

הם עודדו את האנשים הצעירים לקרוא תגר על הקור ועל השלג ועל העדר תחבורה ציבורית, ולהגיע לחתונות האלה. הם אינם מכירים את החתן והכלה, או את מי ממשפחותיהם.

האם תוכלו לתאר לעצמכם איך ירגישו בני המשפחות באולמות-חתונה ריקים, שולחנות ערוכים לתפארה ומנות ששולמו מראש – מבוששים בלי אורחים?

ברשתות הרדיו החרדיות הוכרזו פרטי הארועים בזה אחר זה, ואנשים הגרים סמוך לאולמות נקראו לצאת ולהשתתף בשמחותיהם של אנשים שהם אינם מכירים,

ולקיים את המצווה הגדולה – לשמח חתן וכלה ביום חופתם.

ואכן, אנשים רבים יצאו בשלג להשתתף באותן חתונות באותו ערב. ולא רק לחתונה אחת, היו אנשים שהשתתפו בעצמם בשתיים או בשלוש חתונות...

חתני חזר גם הוא מחתונה שאליה יצא להשתתף וסיפר, שמעולם לא היה בחתונה כה מיוחדת, מלאה אנשים שמחים ורוקדים, אוחזים זה בידו של זה בלי הכרות מוקדמת, מתוך שמחה של מצווה, מתוך חוס הלב בתוך קור השלג. התברר, שרבים שמעו את הקריאה ברדיו ולקחו אותה אל הלב, ואולמות החתונה לא נותרו ריקים.

ארץ שכל יושביה אחים.